

INFOHEEMKUNDE NIEUWERKERKEN

Tweemaandelijks informatieblad van Heemkunde Nieuwerkerken
5de Jaargang – Januari-Februari 2009

Redactie- en coördinatieadres:
Ludo Raskin, Opperstraat 183 Wijer, 3850 Nieuwerkerken
Lay-out: Valère Grauwels

100 JAAR LIMBURGS VOLKSLIED

1. Waar in 't brons- groen ei- ken- hout, 't nach- te- gaal- tje zingt;

De Provincie Limburg is in veel opzichten anders dan de overige Belgische provincies. Het is logisch dat iedere bestuurlijke regio onder invloed van haar geografische ligging en haar geschiedenis zich erg verschillend ontwikkeld heeft. Dit is dan ook vaak de oorzaak van vele eerder negatieve clichés en vooroordelen over de anderen. Zo ook met Limburg, doch hierover wil ik het in deze bijdrage niet hebben.

Wat Limburg wel op unieke wijze kenmerkt is een sterke inhoudelijke en grensoverschrijdende binding met Nederlands-Limburg. Deze is niet alleen historisch en taalkundig te verklaren. Vooral de excentrische ligging van de beide Limburgen ten opzichte van het centrale bestuur in de hoofdsteden Brussel en Den Haag, en het al dan niet terechte gevoel hierin vaak miskend te worden, heeft een underdog mentaliteit gecreëerd waardoor beide Limburgen op zichzelf terugplooiden, en hierdoor een sterk Limburg gevoel ontwikkelden. Zie maar naar de recente televotingen omtrent de Stroopfabriek te Borgloon en Rekem als mooiste Dorp van Vlaanderen.

Een element dat hiertoe zeker heeft bijgedragen is het semi-officiële volkslied "Waar in 't bronsgroen eikenhout..." dat in beide provincies bij officiële plechtigheden en feestelijkheden stevast gespeeld of met overtuiging gezongen wordt.

Omtrent dit volkslied is er op dit ogenblik veel te doen. Gezien het op 31 januari 1909 voor het eerst werd uitgevoerd als "Limburg, mijn land" wordt dit jaar er het honderdjarig bestaan van herdacht met o.a. een jubileumboek, evenals met een CD waarop tien uitvoeringen zijn opgenomen, gaande van klassiek over pop en jazz tot dixielandmuziek. Het lied, met tekst van de Neeritterse onderwijzer Gerard Krekelberg (1864-1937) en muziek van de Roermondse koordirigent Hendrik Tijssen (1862-1926), ontstond in Nederlands-Limburg n.a.v. de oprichting in 1909 van de "Vereniging tot bevordering van de volkszang in Limburg", en spoedig als aanspreekbaar gegeven overgenomen door de Belgisch-Limburgers.

In april wordt dit alles feestelijk en politiek-strategisch herdacht met een groot volksfeest in West-Limburg. De beide Provinciebesturen hebben met een doordachte imagocampagne immers beslist tot een actievere samenwerking op talrijke maatschappelijke vlakken zoals onderwijs en cultuur, transport, economie en tewerkstelling.

De gelanceerde benamingen "Oost-Limburg" en "West-Limburg" zullen morgen hieraan als nieuwe bestuurlijke entiteit en gestructureerde grensoverschrijdende samenwerking ook op Europees vlak opvallend gestalte geven.

Ludo Raskin.

HET HUIS VAN "TUUR DE GARDE"

Wie het situatiekaartje van het centrum van Wijer bekijkt dat in ons informatieblad van september-oktober 2008 werd afgedrukt ziet de grondpercelen 4 - 5 en 6 liggen, ongeveer tegenover het huidige huis Copis. Hier stond het huis waarin Arthur Swinnen ooit woonde. Hij was waarschijnlijk beter gekend als "Tuur de Garde". Het huis werd in 1974 afgebroken; nu ligt er op die plaats een kriekenplantage.

Het huis op deze mooie foto, die ons welwillend bezorgd werd door Magda Vantilt, zullen vele mensen van Wijer zich nog herinneren. Het was een lemen vakwerkhuis met een verdieping, iets wat niet zoveel voorkwam. Men ziet op deze foto dat er aan de linkerzijde reeds voordien een stuk afgebroken werd; waarschijnlijk stallingen of een loods. Oorspronkelijk, alhoewel wij de bouwdatum niet kennen, was dit huis een landbouwbedrijfje. De eigenaar, volgens het kadaster van 1845, was een zekere Leunen Pieter (Renerus) die een eerste maal getrouwd was met Senden Maria-Gertrudis, en twee jaar later met Vanleeuwe Maria-Catharina. Zijn eerste vrouw stierf waarschijnlijk na de geboorte van het eerste kind in 1821.

Naast verschillende andere kinderen uit het tweede huwelijk was er ook een zoon Leo (°1828 in Wijer, en gestorven in 1861) die in 1857 trouwde met Swennen Carolina. Was zij een familielid van de latere bewoner Arthur Swinnen? In ieder geval had Leo ook een broer Joannes-Baptist Leunen (°1831/+ 1900 in Wijer). Hij zorgde voor de familie Leunen die later op de Dennenbosstraat woonde, en waarvan onlangs Désiré (Reeke) Leunen overleed; zijn zus Florentine leeft nog en woont in het laatste huis van de zijstraat aan bakkerij Deferm in de Opperstraat.

Wanneer wij nog even terug naar de foto kijken zien we links van het huis het ijzeren hek dat de weide van Copis afsloot, en nog korterbij zien we reeds het lage straatmuurtje van de weide langs de jongensschool. Hierop staan nu twee gebouwen: de voormalige bakkerij van Carlo Verboven evenals een aanpalend nieuw woonhuis.

Op de achtergrond van de foto zien we vervolgens het huis van Emile (en Jefke) Wilms, met daarnaast (rechts doch niet meer zichtbaar) de smidse van Louis Bogaerts. Nu staat daar de prachtige woning van de familie René Motmans-Windmolders.

Het is mogelijk dat in het huis van Tuur de Garde ooit les werd gegeven aan de kinderen van Wijer; onderwijzer Marcel Maes woonde er tot aan zijn dood. Het is alleszins een feit dat Arthur Swinnen een eerste maal getrouwd was met Pelagie Maes, de dochter van Marcel Maes, die onderwijzer was in Wijer van 1869 tot 1895. Arthur Swinnen werd geboren in Stevoort in 1888 en Pelagie Maes in 1890 in Wijer. Arthur werd tot veldwachter in Wijer benoemd op 26-3-1927 in opvolging van Martin Dekens, en ging met pensioen op 1-3-1953. Zijn opvolger was Karel Velaers: eerst als hulpveldwachter (31-11-1953), vervolgens en voltijds tot veldwachter (14-5-1958). De nieuwe jongensschool werd gebouwd in 1870, onder pastoor Creten. Arthur trouwde nog een tweede maal met Julie(ke) Stiers; hij leefde nog in 1971 aangezien hij volgens informatie van Paul Pollaris-Velaers toen nog op de kieslijsten voorkwam.

In een volgende aflevering wordt de geschiedenis, de beschrijving en de bewoning van de oude huizen in de Schansstraat en de Verlaerstraat te Wijer verder gezet.

Denis Heusdens

SCHUTTERIJEN IN NIEUWERKERKEN – ERFGOEDDAG 26 APRIL

Het is een traditie geworden dat Heemkunde Nieuwerkerken jaarlijks naar aanleiding van Erfgoeddag in één van onze deelgemeenten een tentoonstelling houdt over een aspect uit het verleden van onze gemeente. In 2009 is het thema van de Erfgoeddag 'Vriendschap'.

Onze vereniging toont die dag een aantal voorwerpen die de geschiedenis van de schutterijen in onze dorpen illustreren. De schutterijen zijn de oudste verenigingen van vrienden in onze dorpen. Zowel in Binderveld, in Kozen, in Nieuwerkerken als in Wijer bestonden er tot nog niet eens zo lang geleden boogschuttersverenigingen waarvan de leden geregeld bijeenkwamen om hun hobby te beoefenen en vervolgens het glas te heffen.

Aan de hand van voorwerpen, waaronder een prachtige achttiende-eeuwse zilveren schutterskraag, en een negentiende-eeuws processievaandel van een schutterij, en van archiefstukken uit een ver en minder ver verleden, wordt getoond hoe het er in deze oudste Nieuwerkerkse sportverenigingen aan toe ging. Personen die nog voorwerpen, documentatie, foto's of andere zaken i.v.m. onze schutterijen bezitten mogen altijd contact opnemen om onze tentoonstelling aan te vullen. (Tel. 011/58.25.06).

De tentoonstelling van ons schutterijverleden gaat door in het gemeenschapshuis in Kozen, op 26 april 2009. De deuren gaan open om 10 uur, en wie er zo vroeg al bij is kan met ons het glas heffen. Om 18 uur sluiten we de zaal weer af.

Rombout Nijssen

OMTRENT STRO

In de hierna volgende bijdrage beschrijft Jean Thomas het gebruik van "stro" als een alom aanwezig gegeven in het dagelijks leven op het dorp, zoals het vaak vijftig jaar geleden ook nog in Nieuwerkerken het geval was.

Niet alleen werd het stro dankbaar aangewend als hulpmiddel bij zeer veel bewerkingen, doch ook als grondstof voor allerhande activiteiten. Meer nog, het stro verrijkte toen ook het taalgebruik met nu bijna vergeten benamingen, die in deze bijdrage van Jean Thomas een verklaring krijgen.

Stro is een begrip van alle tijden dat evolueerde in de loop der jaren. De heilige Ambrosius wordt als patroon van de imkers ook vandaag nog met een uit stro gevlochten ronde bijenkorf afgebeeld, in plaats van de tegenwoordig gebruikte praktische houten kisten. Ook nu nog wordt er gesproken over bijvoorbeeld een "stroman" als een persoon achter de schermen bij een openbare verkoop, die mogelijk met een "strohoed" op zijn hoofd en gezeten aan een cafétafeltje zijn cola drinkt met een "strootje".

Het hergebruik van stro in de bouwsector is dan weer actueel. Waar men vroeger stro gebruikte als bindmiddel in lemen muren evenals als dakbedekking zijn er nu alternatieve huizenbouwers die strobalen op elkaar stapelen om gevat in een houten constructie als buitenmuren te dienen. Naar verluidt zouden deze muren vooral een onvermoede isolerende kwaliteit bezitten, hetgeen in het ruime energiedebat vernieuwend en hierdoor belangrijk is.

Stro in de huizenbouw,... waar is de tijd dat het militaire Kamp van Beverlo, door koning Leopold I vanaf 1835 er uitgebouwd, wegens zijn met stro bedekte daken nog lange tijd het "strooiendorp" bij Leopoldsburg werd genoemd.

Het Franstalig Jekerkanton Eben-Emael, dat bij de vastlegging van de taalgrens in 1962 van Limburg naar de provincie Luik werd overgeheveld in ruil voor de Nederlandstalige Voerdorpen, kende tot het einde van de 19de eeuw met zijn semi industrieel strohoedenvlechtwerk een bloeiende huisnijverheid. (LR)

Van graankorrel tot Strowis-Vrijwis-Weip en ander gebruik van "Stro".

Waar je nu in een dorp moet zoeken om een boer te vinden was in onze kinderjaren immers iedereen een beetje boer; kasteelheer, grote boerderijen, boer met een paard, koeboer, geitenboerke (de geit was de melkkoe van de kleine man). En een paar varkens, kippen en konijnen had iedereen.

Iedere huisvader bewerkte een stukje grond meestal eigendom van de kerkfabriek, C.O.O. nu O.C.M.W. of de kasteelheer. Graan en patatten, bieten, rapen en wat groenten was meestal eigen kweek. Grondbewerking gebeurde met paard (en), ploeg, cultivator en eg. Een ezel, zelfs een koe was het trekdier en de kleine man gebruikte zijn schup, hak en houten eg die hij dan maar zelf trok.

Nieuw plant- of zaaigoed, meststoffen en onkruidbestrijdingsmiddelen kende men niet of... kon men niet betalen. De kwade hand en de vuile lucht waren bekende benamingen voor ziekten en plagen die dikwijls zorgden voor kleine oogsten. Als bemesting gebruikte men stalmest evenals de... beerput met de uitwerpselen van mens en dier. Onkruid-bestrijding gebeurde met de schoffelmachine (benet) voor paard of hand, een hak, schoffel, distelgee of de sikkel van konijnenvoeder halende huismoeders.

Oogsten deed de kleine boer met de pik (zicht genoemd), en het gepikte graan samenbinden met een band van stro was werk voor moeder de vrouw of de groter wordende kinderen. Grotere boeren hadden een pikmachine die kon pikken en binden met koord getrokken door twee of meer paarden

en kleinere boeren gebruikten wel eens een omgevormde maaibalk getrokken door een paard en binden met de hand.

Opzetten in "mantels" was 9 of 10 schoven koren tegen elkaar en boven samenbinden, en voor tarwe, haver en gerst waren het 7 schoven en niet samenbinden. Kleinere kinderen die mee naar het veld trokken genoten van de schaduw van een mantel, en als het nodig was borstvoeding ter plaatse. Bij droog weer kon men na 2 à 4 dagen inhalen, bij nat weer begon het graan te kiemen en moesten mantels verplaatst worden. De grote boer beschikte over een grote wagen met houten wielen, ijzeren velg en getrokken door 2 of 4 paarden; de kleine boer gebruikte de lange kar of de kipkar (boddelkar) met hoogsels, en het paardloze boerke was veroordeeld tot de kruiwagen of droeg de mantel samen gebonden op de rug.

Een dorsmachine werd bij grotere boeren aangedreven door een paard dat buiten rondjes liep. Later kwam een elektrische dorsmachine waar men de losgemaakte schoven vooraan moest insteken en het stro werd achteraan afgeraapt. Het graan dat op de grond viel werd nadien gezuiverd. Nog later kwamen de loonwerkers met een grote dorsmachine en tractor, gaande van boer tot boer, die het graan zuiverde en opving in zakken en het stro in bussels bond met een koord. Vanaf de jaren 1950 verscheen de "pikdorser" in het veld, zoals we hem nu nog veel verbeterd kennen. Tot na de oorlog 40-45 hoorde men regelmatig het geluid van de "dorsvlegel"; dorsen gebeurde met de hand en het stro werd dan samengebonden met een band van stro. Het graan werd vervolgens gezuiverd met de wanmolen.

Graan ging dan naar zolder of handelaar om later met kar, kruiwagen (met of zonder trekhond) of fiets naar de molen te worden gebracht om te laten malen en te gebruiken om brood te bakken en of te dienen als voedsel voor de dieren.

Stro voor alle gebruik.

Stro had enorm veel bestemmingen. Voor het grootste deel diende het als voeding of als strooisel voor de dieren. Maar ook wij sliepen in onze kinderjaren op een matras gevuld met het liefst haverenstro; haverenkaf diende als vulsel voor de kindermatras.

Voor "strowis" en voor "finkelhout"zorgen was meestal kinderwerk. Een bundeltje stro, een arm dik 20 cm lang en samengebonden met een bandje van stro is een "strowis" en "finkelhout" waren meestal gebroken kleine takjes die moesten dienen om elke dag de stoof aan te steken. De twee werden samen in een korfje of emmer kort bij de stoof gezet om de dag erna de "stoof" aan te steken. Gas- en elektrisch vuur kenden we niet dus moesten de soep, de patatten en de was- en varkensmarmiet gekookt worden op de stoof en het weinige krantenpapier dat in een gezin kwam diende meestal als "W.C." papier.

Een "Vrijwis" diende als verbodsteken en was een strowis op een lange stok van ongeveer 1,5 m lang die op de bieten, de aardappelen, de klaver en het graan of weiland goed zichtbaar gestoken werd met als betekenis: "Verboden dit land te betreden".

Een "Weip" was een strowisje met wat meer werk, een kinderarmpje dik, zuiver lang stro, dubbel geplooid en samengebonden 3 à 5cm van de top en beneden wat breder uit elkaar en lengte van een oude Vlaamse dakpan, dienstig om tussen de pannen te leggen om te voorkomen dat er tocht en poedersneeuw op de zolder terecht kwam. Weipen zorgden voor een beter gesloten dak, maar het brandgevaar werd groter en de brandverzekering voor

een weipen dak was hoger.

Waar nu het rusthuis St Jozef staat noemden de ouderen "de Panhoven" omdat er vroeger een pannbakkerij actief was. Lemen huizen ruimden plaats voor bakstenen huizen en die bakstenen werden ter plaatse gebakken met stro als aanmaakmateriaal om vuur in de oven te krijgen.

"Stromat-dakgoten" en verharde koer was enkel voor kastelen, kerken en kloosters. De rest waren meestal lage lemen huizen met een ver overstekend dak om de muren droger te houden. Tegelijkertijd was er plaats tegen de muur om hout te laten drogen dat men in de winter in bos en weiland (wortels van kanadabomen) ging halen. Onder het dak hingen struikbomen, zaadstengels van biet- raap en groentenzaden, en tijdens de oorlog.... tabak. Een plat gebonden strobussel van een knie dik en een deur breed werd tegen de deur gelegd om te dienen als "voetmat" en in de winter als "tochtmat".

Stro en hooimijten afdekken gebeurde met "strovlaggen", panlatten of rechte staken uit het bos op een meter van elkaar, daarop een laag van twee à drie cm dik lang zuiver stro, terug een panlat of staak er op genageld of gebonden en het was een vlag die men schuin en met behulp van gescherpte stokken op de schuine kant van de mijt bevestigde waardoor die stro- of hooimijt droog bleef.

"Stro branden". Voor de zondagnoen werd een soepkip of vethaantje onthoofd, geplukt en gebrand met stro om dan verder te zuiveren. Elk dorp had zijn varkensslachter die varkens aan huis kwam slachten. Eens gekeeld werd het varken met stro gebrand om het haar te verwijderen en gemakkelijker te schrabben, scheren met het slagersmes en vervolgens open te snijden, te zuiveren en in twee helften te verdelen. Varkenshelften kwamen in kelder of in een koele ruimte terecht gelegd op stro om de dag erna versneden te worden. Nadien werd het varken in de kuip ingezouten.

Een wespennest in tuin of grachtkant of land werd met de schup uitgestoken en dan uitgebrand met stro. De uitbrander kreeg meestal veel wespenteken.

Konijnen werden het vel afgestroopt en het vel werd opgevuld met stro, om eens gedroogd verkocht te worden aan de vodden- of vellenman.

Bewaarruimte voor appel, peer, aardappel, biet, knolselder enz. noemde men "silo's". Een silo was een greppel waarin men het fruit of groente afdekte met stro (onder en boven); dit gebeurde voor de properheid en om een grondsmak te voorkomen of te verminderen.

Pas geboren runderen werden "droog gewreven" met stro.

De groentenboer zaaide rode, witte, en savooikool in augustus om ze in de winter "af te dekken" met stro en ze in 't voorjaar uit te planten.

Kerstnacht. Er moest stro voor elke staldeur staan, voor het geluk in de stallen zegt de ene. Maar een ander zegt om te herdenken dat Christus geboren werd in een stal met stro tussen os en ezel en in "een kribbe gevuld met stro".

Sterappel (binnerooi genoemd) kreeg zijn rode kleur op en onder de schil door hem te bleken. Bleken is appelen uitstrooien op een laag stro in een weiland; regelmatig ging men de appels draaien.

Een dubbele flup (peer) die enkele dagen in een stromijt gerijpt was smaakte dubbel zo lekker.

Om een planken keukentafel kraaknet te houden gebruikten onze voorouders een handvol wit zand, bruine zeep, water en een strowis als "schuurborstel".

Warme voeten... er bestond geen beter middel dan klompen kopen één maat te groot, en opvullen met stro van haver.

Kieskeurige jonge dochters konden wel eens ontwaken met een "strooien" man aan de voordeur, of aan de peren- of notenboom vlak in hun buurt.

Gedurende de oorlog '40-'45 strooiden de Duitse soldaten wat stro over de gevangenisvloeren in o.a. de Dossin Kazerne te Mechelen waar men vooral Joodse gevangenen (mannen, vrouwen, kinderen)

verzamelden om als dieren in propvolle beestenwagens op wat stro gelegen, en met weinig eten en drinken per trein naar de vernietigingskampen gebracht te worden.

Stro was onmisbaar in het dagelijkse leven in een dorp als het onze en tot de jaren '50 was het bewerken van grond, graan en stro voor 75% handenarbeid.

Naast het bewerken van de grond moesten onze ouders hout halen in het bos of in de fruitweide of de doornhagen om de oven te stoken en zo brood en taart en dikwijls ook vlees te bakken of te braden. De was- en varkensmarmiet evenals het eten kookte men op de stoof; wassen gebeurde met de hand zonder wasmachine, en voor verplaatsingen was er de fiets, tenminste wie er een had en anders te voet.

Iedereen kende iedereen, en een weg naar kerk, winkel of stad is met twee of drie al babbelend, luisterend, lachend of kijkend maar half zo lang.

Wij genoten van de vrijheid in volle natuur, voetbalden tussen de koeien in de wei, zochten vogelnesten in haag en bos, vingden visjes in de beek, pikten appels, peren, pruimen of kersen, verloren onze klompen of scheurden ons broek als de fruitboer ons betrapte, aten een raap in het veld en trokken in groep te voet al spelend, lachend, plagend soms vechtend naar school, want schrik voor auto's of fietsers moesten we niet hebben.

Nieuwe kleding werd gekocht op "de was"; nieuwe kledij werd te groot gekocht om afgedragen te worden door de jongere broer of zus met vaak verstelde knie- en gatlapen. Vaak waren de kleren ook te klein, en toch waren we misschien

meer tevreden dan nu. We hadden niet veel maar kenden iedereen, soms nog beter met zijn bijnaam. Onze kinderen en kleinkinderen hebben nu oneindig veel meer rijkdom en comfort, maar wij hadden de vrijheid in volle natuur te leven en wij genoten er van omdat we heel ons dorp kenden. Onze kinderen en kleinkinderen kennen nog weinig dorpsgenoten, en hebben er elke dag minder en minder contact mee.

Al is onze welstand enorm verbeterd en hebben wij allemaal een herenleven, vergeleken met 50 tot 75 jaar terug, is er spijtig genoeg veel minder vrijheid, vriendschap, verstandhouding, behulpzaamheid en contact met burens en dorpsgenoten.

Jean Thomas

BIJ HET HEENGAAN VAN PATER EDGAR CUYPERS (1919-2008)

Beste vrienden,

Vandaag leven er gevoelens van gemis en rouw omdat Pater Edgar er niet meer is. Ik mag terecht zeggen dat veel mensen, zowel hier als in Congo, hem missen. Want, al werkte hij in Afrika, toch was hij altijd in Nieuwerkerken aanwezig. De pater hield immers nauw contact met de mensen van zijn geboortedorp. Hij schreef enorm veel brieven, zo veel zelfs dat we vermoeden dat hij er bijna iedere avond eentje heeft geschreven.

Het viel ook op dat, naarmate de zomer naderde, de mensen ieder jaar opnieuw vroegen of pater Edgar in vakantie kwam, en wanneer en of hij met de kermis al hier zou zijn. En de laatste jaren kwam meer en meer de vraag of hij niet in Nieuwerkerken zou blijven. Die verbondenheid kan alleen maar verklaard worden door een vrij intens contact via briefwisseling. En die laten verloren gaan zou voor onze heemkundige kring mogelijk een grote nalatigheid betekenen...

Heemkunde Nieuwerkerken wil aan het inventariseren en bewaren van een archief omtrent de missiearbeid van pater Edgar en zijn verbondenheid met zijn geliefd geboortedorp volle medewerking verlenen aan de Missiegroep Nieuwerkerken, die hiertoe een doeltreffende strategie zal uitwerken.

Alleszins wordt er via deze weg een oproep gedaan aan alle dorpsgenoten die met pater Edgar ooit correspondeerden om deze briefwisseling intussen zorgvuldig te bewaren.

Omer Vanstraelen

INFOHEEMKUNDE NIEUWERKERKEN

Tweemaandelijks informatieblad van Heemkunde Nieuwerkerken
5de Jaargang – Maart-April 2009

Redactie- en coördinatieadres:
Ludo Raskin, Opperstraat 183 Wijer, 3850 Nieuwerkerken
Lay-out: Valère Grauwels

ZONDAG 26 APRIL – ERFGOEDDAG – SCHUTTERS-GILDEN

In het buurthuis Ter Cose gaat van 10 tot 18 uur een tentoonstelling door over de handboogschuttersgilden in Binderveld, Kozen, Nieuwerkerken en Wijer,

met voorwerpen zoals oude documenten, vaandel, schutterkragen, pijl en boog, foto's...

Toegang gratis – Een publicatie is beschikbaar.

Erfgoeddag in het teken van de handboogschuttersgilden

Het brede thema "vriendschap" waarop de Erfgoeddag 2009 in Vlaanderen inhaakt staat in Nieuwerkerken in het teken van de vroegere handboogschuttersgilden in Binderveld, Kozen, Nieuwerkerken en Wijer.

Schuttersgilden mogen op de dag van vandaag niet alleen als folkloristische verenigingen bekeken worden, verwijzend naar het nu nog jaarlijks kleurrijke en vriendschappelijke Oud-Limburgs Schuttersfeest waar Belgisch- en Nederlands-Limburgse gilden elkaar om "den ouwe Limburger" bekampen. De schuttersgilden moeten vooral gezien worden als historisch erfgoed, en als dusdanig zijn zij de oudste verenigingen in de dorpsgemeenschappen met een stamboom van meerdere eeuwen. In het gemeenschapsleven geven zij hun rijke geschiedenis door aan het nageslacht, en staan zij nog steeds model voor dienstbetoon en "vriendschap".

Geschiedenis.

De schutterijen vinden hun oorsprong in de stedelijke milities die instonden voor de verdediging van de gemeentelijke vrijheden en de bescherming van de burgers en hun have en goed. Zij ontstaan vanaf de 13e-14e eeuw en evolueren van een militaire structuur naar een vorm van geprivilegieerde burgerwacht in dienst van de overheid. Op de buiten worden de schuttersgilden ingeschakeld om de eigendommen te beschermen tegen dievenbenden en ander rondzwervend gespuis, en vaak ingeschakeld bij ongeregeldheden en plechtigheden. Dit laatste is vooral het geval vanaf de 17e eeuw wanneer de schuttersgilden evolueren naar een vorm van openbare dienstverlening aan de gemeenschap. Hun organisatie en werking (ook "caemere" genoemd) wordt met goedkeuring van de lokale kasteelheer gestructureerd in reglementen (ook "caerte" genoemd).

De Kerk omarmt op haar beurt deze burgermilitie zoals zij met alle verenigingen doet, en kent haar reeds vroeg als patroonheilige Sint-Sebastiaan toe. Deze Sebastiaan is gekend als een lijfwachtofficier van de Romeinse keizer Diocletianus; hij wordt in 288 om zijn christelijk geloof

gemarteld en met pijlen doorzeefd. De herdenking van zijn kerkelijke feestdag op 20 januari is jaarlijks een belangrijke verenigingsactiviteit. De begeleiding van het H. Sacrament in de processies is ook een voorrecht van de schuttersgilde.

In 1795, gedurende de Franse overheersing, worden de schuttersgilden wettelijk ontbonden. Na de val van Napoleon in 1815 stimuleert de Nederlandse koning Willem I in onze regio's door een bewuste restauratiepolitiek o.a. ook de heroprichting van schuttersgilden, nu echter als een loutere folkloristische verwijzing naar het kleurrijke feodale verleden. Na de Belgische onafhankelijkheid in 1830 worden eveneens schuttersgilden (her)opgericht in het kader van het creëren van een eigen Belgische geschiedenis en een nationaal bewustzijn.

De hoofdvogel afschieten.

In de loop der tijden evolueert de bewapening van de gilden van handbogen, over kruisbogen tot geweren (buksen) die in voege kwamen na de toepassing van het buskruit midden 14e eeuw. Op het huidige Oud-Limburgs Schuttersfeest wordt nog steeds met zware buksen geschoten.

Schieten op de "staande wip" in de zomer is de oudste discipline. Een raster wordt bezet met objecten gaande van houten blokjes tot met pluimen versierde vogels (gaaïen). Deze raster wordt als doel op een schietboom geplaatst. De oppergaai of de hoofdvogel afschieten levert de koningstitel op voor één jaar, en geeft het recht gedurende dat jaar de "schutterskraag" met zilveren vogel en breuken, waarop de namen van zijn voorgangers, te dragen in processies en op andere feestelijkheden. De "liggende wip" wordt vooral gebruikt gedurende de wekelijkse schietwedstrijden en oefenstonden; het raster ligt dan horizontaal. De handboogschutters gebruiken eveneens als doel ronde schietschijven, gemaakt van stro.

Het "koning schieten" op pinksterzondag of –maandag is het hoogtepunt in de jaarwerking, en een populair publieksgericht moment. De wekelijkse schietwedstrijden maken als vriendschappelijke ontmoetingen echter de kern uit van een hecht verenigingsleven.

Schuttersgilden in Nieuwerkerken.

Zowel Binderveld, Kozen, Nieuwerkerken als Wijer hebben ook hun handboogschuttersgilden gekend. Ondanks hun geschiedenis nog niet grondig is onderzocht blijkt uit de hierna volgende bondige beschrijving hun ver verleden. In Binderveld bestaat de gilde reeds begin 16e eeuw, in Kozen en Nieuwerkerken vanaf midden 17e eeuw, en Wijer midden 18e eeuw.

In een beperkte tentoonstelling wordt naar hun boeiende geschiedenis verwezen, gestaafd met oude documenten, zilveren schutterskragen, een schuttersvaandel en oude foto's.

Heemkunde Nieuwerkerken wil met dit initiatief ook een aanzet geven tot een eerste inventaris van alle reglementen en diverse archiefstukken zoals ledenlijsten, kasboeken, foto's en krantenknipsels, alles wat maar enigszins herinnert aan de nu verdwenen oude gilden. Belangrijke voorwerpen zijn de zilveren schutterskragen, vaaudels en bogen; ook de schuttersverhalen die nog leven bij een aantal oudere gildenbroeders leveren interessante gegevens op. Zij kunnen een grote bijdrage zijn aan de mondelinge geschiedschrijving over het verenigingsleven in onze gemeente.

Ludo Raskin

In de lino­sne­de "De schutter" (1934), van de Antwerpse graficus Henri Van Straten (1892-1944), komen alle elementen uit het populaire "koning schieten" aanbod. Onder de bewonderende blik van een jonge schoonheid pronkt de nieuwe schutterskoning, gewapend met zijn kruis­boog en bekleed met de zilve­ren schutterskraag. Typisch in zijn omkadering zijn ook de schietschijf, de gaai en het vaandel met Sint-Sebastiaan, alles gekaderd in een typisch Vlaams dorpsgezicht.

BINDERVELD

Patroonheilige Sint-Sebastiaan, houten beeld bewaard in de parochiekerk van Binderveld.

Wat de ouderdom van de "handboogschuttersgilde Sint-Sebastiaan" van Binderveld betreft is er het reglement (ook "de caerte" genoemd) uit 1769, dat in de periode 1815-1830 door de toenmalige burgermeester Wouters werd overgeschreven in een register (nu nr. 150 archief Binderveld) in het Rijksarchief te Hasselt). Het geeft ons een goed inzicht in de datering, organisatie en werking van deze schuttersvereniging.

Wat de ouderdom betreft bekrachtigt dit reglement uit 1769 een nog vroegere "caerte" uit 1506, die door de toenmalige Heer van Binderveld, Hendrik van Grevenbroek, op 18 mei 1506 werd bevestigd. Deze oudst bekende goedkeuring werd naargelang de opvolging door de kasteelheren herhaald o.a. in 1565, 1621, en 1658. Rijksarchivaris Rombout Nijssen heeft dit reglement (bestaande uit 41 artikelen) in 2001 gepubliceerd, en uitgebreid toegelicht. In 1825 werd het oude schuttershuis afgebroken om plaats te maken voor de nieuwe gemeenteschool. De schuttergilde bestond toen

nog ondanks de afschaffing van de gilden in 1795, na de Franse Revolutie. Wettelijk was

het schuttershuis toen in feite reeds overheidsbezit. In Binderveld echter werd een overeenkomst gemaakt waarbij de schuttersgilde afstand deed van rechten en hierdoor het eeuwige recht verkreeg om in de school een vergaderlokaal te gebruiken.

De schutterskraag met zilveren vogel is gelukkig bewaard gebleven, nu in privaatbezit. De 35 zilveren platen dragen de namen van schutterskoningen vanaf 1714. Dank zij Valère Grauwels is deze schutterskraag nu gedetailleerd gefotografeerd, wat een verdere bestudering o.a. ook wat familienaamkunde betreft mogelijk maakt.

In de kerk wordt er een houten Sint-Sebastiaan bewaard. De toenmalige kasteelheer Louis de Succa (1795-1833) die in onmin leefde met het gemeentebestuur en de dorpsbewoners, ondermeer omtrent het gebruik van de kasteelkapel als parochiekerk, gooide ooit op tergende wijze deze Sebastiaan in 1827 in zijn visvijver.

Schutterskraag met 35 zilveren breuken (in privaat bezit).

KOZEN

Over de "handboogschuttersgilde Sint-Sebastiaan" van Kozen schreef de lokale heemkundige Jef Bonneux (+) in zijn publicatie "Het Koetske" (uitgegeven in de lente van 1997) bondig het volgende:

"Volgens een brief van 10 maart 1911 werd het oude vaandel door de Sint-Sebastiaansgilde geschonken aan het Provinciaal Museum te Hasselt (museum ondertussen opgeheven, vaandel bestaat niet meer). Dit vaandel in natuurzijde met het jaartal 1651 had de gilde waarschijnlijk gekregen van de Edele Heer Arnold de Kerckhem, Heer van Kozen en wonende op het kasteel van Wijer. Ook bestond er een "breuk of schutterskraag", met zes zilveren platen met de jaartallen 1631-1642-1685-1730-1749 en 1839 erop en ook nog twee nieuwe zilveren platen uit het jaar 1904. Deze breuk werd in het jaar 1995 tentoongesteld te Bokrijk in de oude pastorie van Schriek. Het Provinciaal Openluchtmuseum is waarschijnlijk in het bezit van die breuk gekomen via de gemeentesecretaris van Kozen. Deze schuttersgilde heeft standgehouden tot aan de tweede wereldoorlog, want ik weet nog dat de schuttersbaan opgesteld stond, achter in de hof van Het Koetske, waar men 's zondags na de middag met pijl en boog kwam schieten".

In het najaar van 2008 werd deze herberg - afspanning afgebroken. Zij fungeerde vooraleer Kozen een eigen behuizing had ook als gemeentehuis; hiermee is weer een van de belangrijke historische relictten uit de geschiedenis van Kozen voor het nageslacht verdwenen.

Uithangbord van de herberg 'Het Koetske', verenigingslokaal met schietstand, afgebroken in 2008.

NIEUWERKERKEN

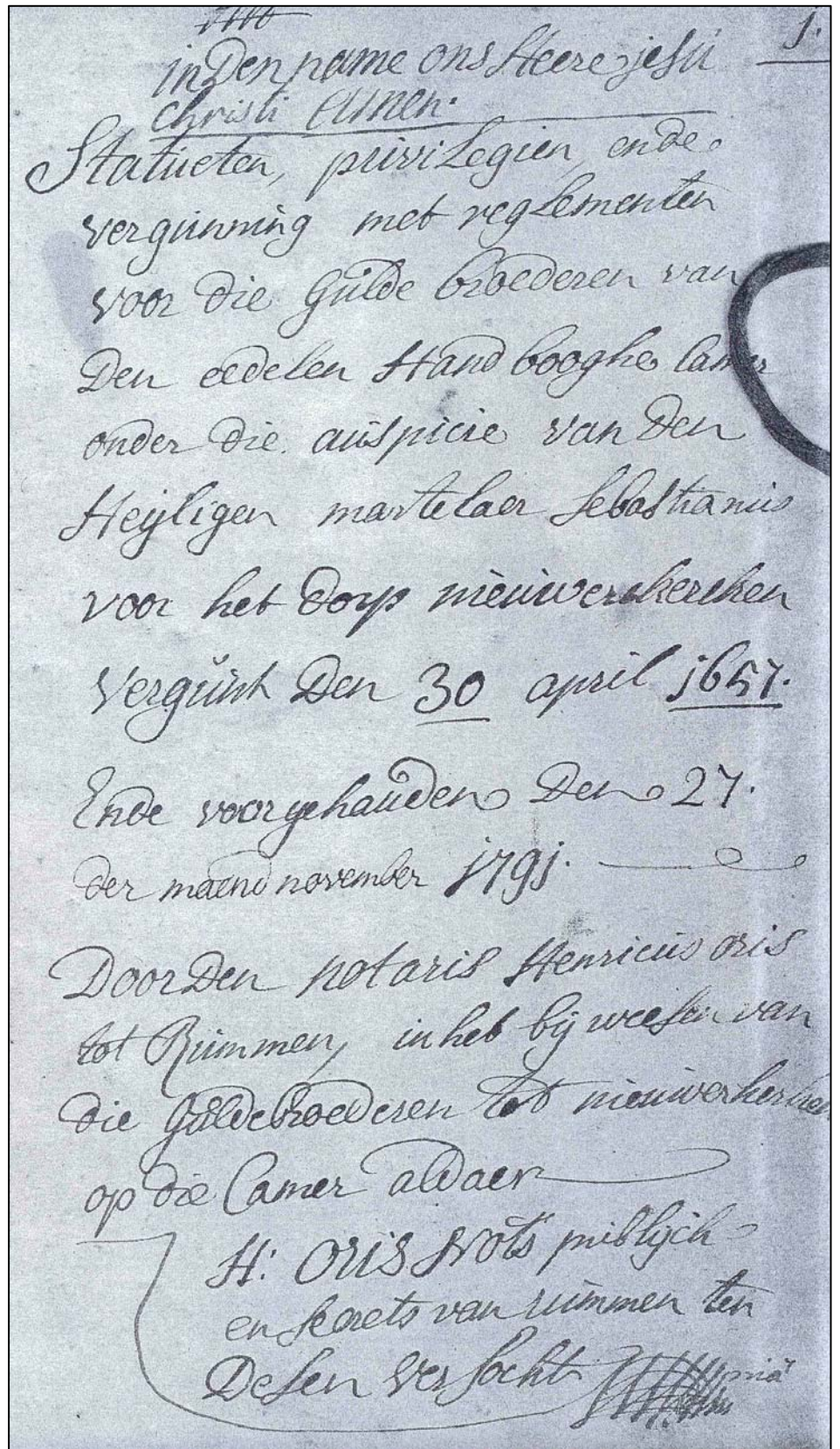
In het politiearchief van Nieuwerkerken wordt een oud document bewaard dat de aanwezigheid van een "handboogschuttersgilde Sint-Sebastiaan" in Nieuwerkerken bevestigt.

Het betreft een officieel schuttersreglement met 35 artikelen; Heemkunde Nieuwerkerken heeft dit reeds integraal en in de oorspronkelijke taal gepubliceerd in het infoblad van maart-april 2008. Deze uitgave is nog beschikbaar.

Deze "Statueten, privilegiën ende vergunning met reglementen voor die gulde broederen van den eedelen handbooghe camer onder die auspicie van den heyligen martelaer Sebastianus voor het dorp nieuwerkercken" uit 1791 verwijzen bovendien naar een reeds vroeger bestaande schuttersgilde in 1657. De administratie van de Prins-Bisschop van Luik bevestigt dit in het document uit 1791.

Wanneer deze gilde verdween is nog niet vastgesteld. Mogelijk werd zij opgeheven na de Franse Revolutie, en nooit meer heropgericht wat elders wel meer voorkomt. Over het nog bestaan van archief, schutterskraag of vaandel is niets geweten.

Wat de locatie van deze gilde betreft spreekt het reglement uit 1791 van een schietstand, een half bonder groot, op "den Dries".

WIJER

De “handboogschuttersgilde Sint-Sebastiaan” van Wijer is in de rij van vier schuttersgilden de jongste; veel is evenwel en totnogtoe niet geweten over haar geschiedenis. Flor Vanloffeld signaleert in zijn overzicht van “Limburgse Schutterijen – Van huyslieden tot schutten”, uitgegeven in 1984, reeds een schuttersgilde te Wijer in 1742. In de uitgave “Wijer – Jaar van het dorp, 1978” verwijst Magda Vantilt naar de (her)oprichting van een schuttersgilde door de goedkeuring van de gemeenteraad op 1 juni 1886. De lokale kleermaker Théophile Lambrechts (1879-1944) maakte in 1909 een ruitvormige vlag waarop de tekst “Gilde St-Sebastiaan – Weier – 1886” staat met een afbeelding van deze patroonheilige. Deze vlag wordt nog in de kerk bewaard. Het vroegere café Het Moleke aan de Verlaerstraat fungeerde niet alleen als verenigingslokaal en bewaarplaats van het archief met ledenlijsten en kasboek (nu in privaat bezit). Ook de nu nog zichtbare schietstand was er tot in de zeventiger jaren gevestigd. Volgens enkele oudere schutters wordt er nadien onder pastoor Emiel Gijsenbergs (1971-'75) bij gebrek aan een openlucht schietstand nog geschoten op schietschijven, die opgesteld stonden op het podium van de parochiezaal Vivario.

Volgens Paul Hendrix ging het vooral berg af met de schuttersgilde in Wijer wegens het gebrek aan belangstelling vanwege de jongeren voor deze liefhebberssport. De wielervoetsen trokken toen een groot en jong publiek, dat supporterde voor de plaatselijke opkomende vedette Benny Schepmans.

Enkele schutters echter bleven hun passie getrouw en weken noodgedwongen uit naar gildes buiten Nieuwerkerken, o.a. in Molveren, Alken en Heers.

Schuttersvaandel uit Wijer, bewaard in de parochiekerk.

In volgende "onvolledige ledenlijst" van gekende boogschutters uit de naoorlogse periode leeft de schuttersgilde van Wijer echter verder:

Berke Bogaerts (uit de Kwakkelsteeg)
Edmond Vantilt (schrijnwerker uit de Opperstraat)
Leopold Vanstraelen (mijnwerker-fietsenmaker)
Jef Windmolders (van Franske, uit de Verlaerstraat)
Nest Vannitsen (Nes van Maaske)
Clement Bogaerts (zoon van Berke)
Martin Knapen (lokaalhouder)
Florimond Senden (schoonzoon lokaalhouder)
Paul Knapen (zoon lokaalhouder)
Ernest Schreurs (zoon van Free de slachter)
Paul Hendrix (Grote straat)
Lucien Slingers (Opperstraat)
Jos Vervoort (Grote straat)
Lothair Vercammen (een van de jongste leden)

uit Schakkebroek kwamen de schutters:

Jozef Vanlanden (schoonvader Clement Bogaerts)
Jozef Degeling
Hugo Degeling (zoon van Jozef)

(met dank aan Denis Heusdens, André Schiffeleers, Eddy Cox en Etienne Vanoirbeek voor de nodige gegevens)

Café Het Moleke, het vroegere schutterslokaal met schietstand te Wijer.

INFOHEEMKUNDE NIEUWERKERKEN

Tweemaandelijks informatieblad van Heemkunde Nieuwerkerken
5de Jaargang – Mei-Juni 2009

Redactie- en coördinatieadres:
Ludo Raskin, Opperstraat 183 Wijer, 3850 Nieuwerkerken
Lay-out: Valère Grauwels

ZOON VAN DE BURGEMEESTER VAN WIJER GEDOOD TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Einde 1918 reeds besliste de kerkelijke overheid in België om een "nationale geschiedenis van de wereldoorlog" te schrijven met nadruk op het religieuze aspect. Daartoe leverde elke parochie in het voorjaar 1919 een verslag in bij het bisdom. Waarschijnlijk werd volgend anonieme, niet gedateerde verslag opgesteld door de kapelaan van Zepperen. Pastoor Vossen overleed plots in november 1919, maar het handschrift van de tekst lijkt niet op het zijne. De auteur van het verslag moet wel nauw bij de pastoor zijn betrokken. De meeste feiten lijken immers zeer nauwkeurig te zijn opgetekend, blijkens andere bronnen.

Hieronder volgt een uittreksel uit het verslag.

Het was eerst in den namiddag van den 17den Augustus, dat wij het bezoek kregen van Duitsche infanterie en artillerie : het waren ruwe, ongemanierde, bloeddorstige Protestanten van Brandenburg en Berlijn. Hunne gesprekken met de inwoners kwamen gewoonlijk uit op gemeenheden van allerlei aard. Zij hielden vooral van zuipen en slempen : het was maar wien, wien, dat zij vroegen. Als zij vertelden hoe zij de oogden van eenen pastoor, die vrijshutter was, hadden uitgestoken, dan zou men gezegd hebben, dat zij nog bezig waren die gruwelen te plegen. De officieren waren integendeel uiterst beleefd en streng, doch achterdochtig, zelfs bij een priester. Men zag wel dat zij hem voor alles in staat achtten, ook voor vergiftiging. Niets roerden zij aan, dat niet vooreerst door hem geproefd was. Eens dat zij hunnen gastheer meenden te kennen, werden zij de voorkomendheid zelve.

Nauwelijks waren zij in het dorp of er werd geschoten van den kant van Cortenbosch. Wat was er gaande ? Ziehier : Een honderdtal Belgische Gidsen, aangevoerd door luitenant de Menten de Horne, waren in de herberg van het voormalig bosch van Zepperen aangekomen. Niets kwaads vermoedend, en ofschoon meermaals verwittigd, geene voldoende voorzorgen nemende, werden zij plotseling van drie kanten door duizenden infanteristen aangevallen. Aan tegenweer viel niet te denken. Zij moesten kost wat kost terug langs de ééne zijde, die nog vrij bleef. Acht Belgen werden gedood, alsook de landbouwer Alfons Lassau, en aldaar begraven. De overste met twee onderofficieren en 9 soldaten werden gevangen genomen. Van Duitschen kant zijn er ook gevallen; niemand echter weet hoeveel. Deze onbeduidende schermutseling werd in de Duitsche bladen uitgebazuind als eene schitterende overwinning waar er van Belgischen kant, honderden dooden, gewonden en krijgsgevangenen waren, terwijl de Duitschers geen verlies leden. Eenige dagen daarna namen zij, insgelijik zonder verlies de forten van Gorssum en de stad Cortenbosch ??? De herberg en een verder gelegen huis werden afgebrand : ook nog één der Gidsen kwam om in dien brand.

Ongelukkig weten wij alleen drie namen der gesneuvelde Gidsen : Everaerts (Brussel 3 Esc. n°. MC 17398), J. De Voort (Meirelbeek 17817 MC) en Ovaert (Orp-le-Grand, 1ste G. n°. MC 17645).

Daarbij viel insgelijks de zoon van den Burgemeester van (Wehr), die ontgraven werd en naar het kerkhof van Wehr gebracht. *De zeven lijken en de assche van den verbranden Gids*

werden den 17den Augustus 1915 ontgraven en stoetsgewijze naar het kerkhof van Zepperen overgebracht en in een voorlopig praalgraf bijgezet. Een dienst werd gezongen tot lafenis hunner zielen, hetgeen insgelijks de volgende oorlogsjaren geschiedde.

Bron

Uitgave door Karel VERHELST m.m.v. Raf VAN LAERE, De Eerste Wereldoorlog in Limburg. Verslagen, (Limburgse Documenten, 1.8), Hasselt: Provincie Limburg. Culturele aangelegenheden, 1997, dl. 2, p. 999-1002.

Het originele verslag is bewaard in het Archief van het bisdom Luik, waaronder de parochie Zepperen in 1919 ressorteerde.

Volgens de bron zijn er een paar vergissingen in het verslag geslopen: luitenant de Menten de Horne beval één peleton van het overvallen Gidsen eskadron terwijl de eigenlijke kapitein-commandant kon ontsnappen. Zijn verslag werd pas in de jaren twintig gepubliceerd; de Zepperse auteur kon dit niet weten. De herbegraving van de Gidsen gebeurde op 4 februari 1915. 17 augustus 1915 was wel de datum van de eerste herdenkingsviering en van de uitgave van het bidprentje. **Julius Vantilt, de zoon van de burgemeester-koster van Wijer, werd gevonden op enige afstand van het gevechtsterrein en werd vandaar naar zijn laatste rustplaats bij de kerk van Wijer overgebracht, dus daar was naar verluidt geen sprake van herbegraving.**

Robert Vandevooort

VAN ASLK TOT BANK VAN DE POST

een nieuwe publicatie

Wie herinnert zich niet uit zijn jeugd jaren de houten meetlatjes van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas waarop de veelzeggende spreuk "Eerst zaaien dan maaien" stond afgedrukt. Ook de schoolschriften met een "zaaiende boer" of een "zoemende bijenkorf" op de omslag moesten de jongeren aansporen reeds vroeg aan het "appeltje voor de dorst" te beginnen. Het schoolsparen was hiertoe een van de middelen. De modale burger op zijn beurt spaarde dan weer met de bekende zegeltjes in het spaarboekje op het postkantoor.

Eddy Cox heeft in een brochure "Van ASLK tot Bank van de Post" ook de voorgeschiedenis van deze populaire vorm van sparen beschreven, gaande vanaf het ontstaan van de Lijfrentekas in 1850 en de Spaarkas in 1865. Beide gefusioneerd tot ASLK zullen in 1995 overgaan in de Bank van de Post.

Hierover uitgebreid méér in deze brochure (10 blz.) die verkrijgbaar is bij Eddy Cox, 011/681495 – prijs: 0,74 Euro.

OUDE HUIZEN EN INWONERS TE WIJER (aflevering 3)

In het infoblad van september-oktober 2008 werden een groot aantal huizen en gronden in het centrum van Wijer besproken op basis van de "wegenatlas uit 1845". Verdere studie en opzoekingen hebben ondertussen meer gegevens opgeleverd waarop ten gepaste tijde wordt terug gekomen. In deze aflevering wordt op onze tocht doorheen het dorp vertrokken vanaf het huis van "Tuur de Garde" (infoblad januari-februari 2009) richting Schakkebroek.

Het eerste huis draagt op het bijgevoegde plan de nummers 72 en 73, kadastraal toebehorend aan de weduwe Sebastiaan Vandevooort, een cafébazin. In het parochieregister van Nieuwerkerken wordt haar echtgenoot vermeld als cafébaas, waaruit kan afgeleid worden dat in dit huis mogelijk ooit café

werd gehouden. Laat dit huis in de loop der jaren 1841-1955 verbouwd, aangepast en vernieuwd zijn, toen het afgebroken werd was het alleszins een oud huis. Het kwam op zeker ogenblik door vererving en huwelijk via de families Jaenen en Thoelen in handen van de familie Vranken. Jules Vranken, een schoenmaker, woonde er met zijn familie; hij bouwde achteraf een nieuw huis in de Schansstraat. Voordat Jules Vranken in dit oude huis woonde en werkte was het reeds bewoond geweest door Florent Poelmans en Irma Degeling, die nadien gingen inwonen bij de vader van Irma (Free Degeling) in de Grote straat. Om een goed idee te geven van de plaats waar het oude huis toen gelegen was (op de nrs. 72 en 73) verwijs ik naar de plaats tegenover het huis waar nu Marcel Vanholst woont.

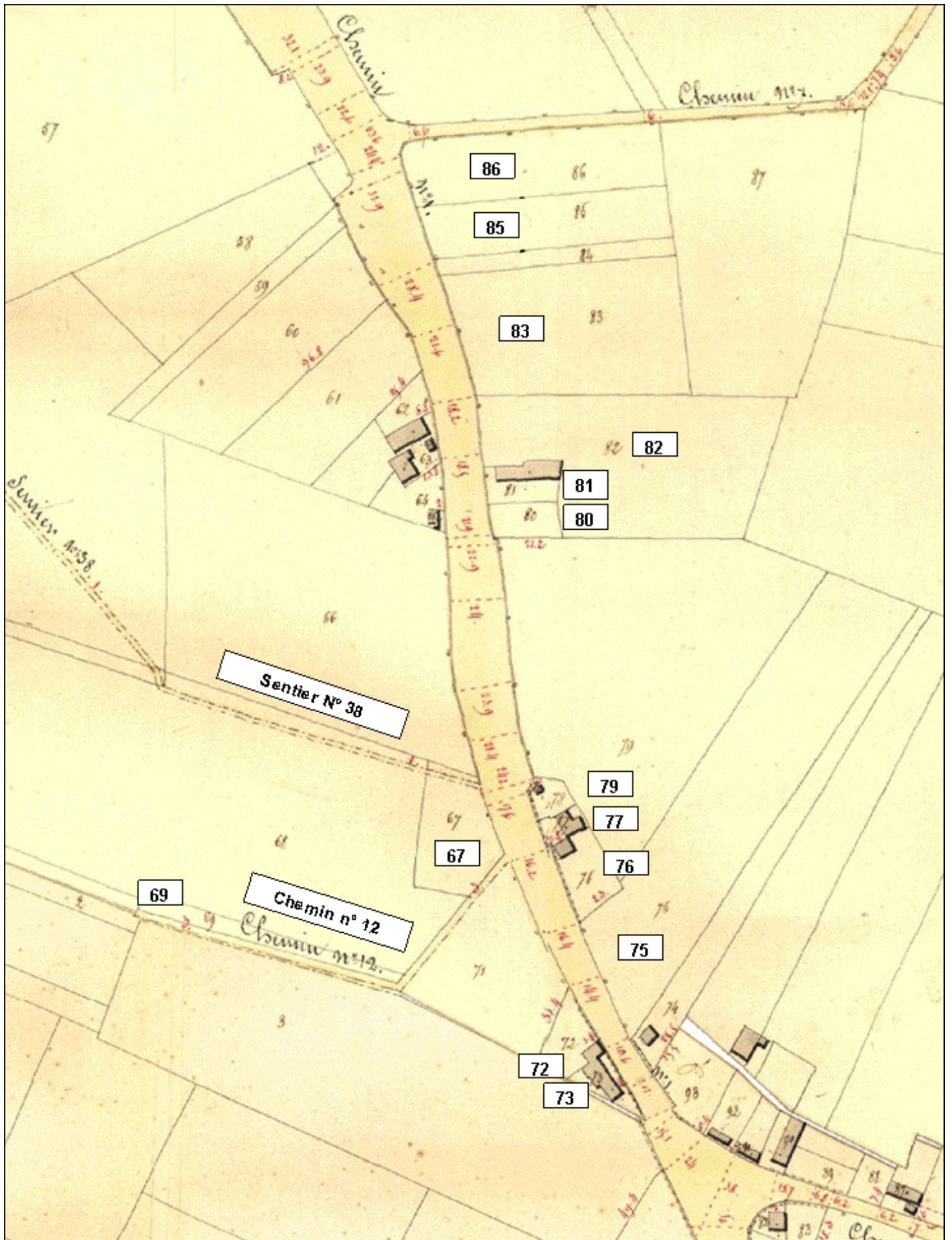

Een beetje verderop aan de andere kant van de straat stond een boerderijtje dat eigendom was van een van de oudste families die terug te vinden zijn in de registers van Wijer en Kozen, namelijk de familie Senden. De percelen nrs. 75 tot en met nr. 78 hoorden toe aan Pieter Senden, dagloner te Wijer, zijnde bouwland, tuin, huis en koer, evenals een boomgaard met gebouw (bakoven). In dit huis woonde in mijn jeugd jaren Jozef Ilsbroux, die gehuwd was met Amandina Senden; ik heb beiden nog goed gekend. Zij waren de ouders van Imelda en Désiré. Deze laatste was op zijn beurt gehuwd met Gabrielle Vandendijck, en woonde in de Schansstraat langs de meisjesschool; doch hij is erg jong gestorven.

Jef Ilsbroux was in het dorp beter gekend onder de naam "Jef Stroep", iets wat hijzelf minder graag hoorde. Na zijn dood hebben de gebroeders Ghislain en Urbain Vannitsem (van Vital) het boerderijtje met grond (?) gekocht. In het infoblad van november-december 2008 is op een foto, genomen tijdens de "monumentenwandeling", nog de helft van dit huis te zien. De stallingen en de overige helft van het huis zijn nu afgebroken om een nieuwbouw voor een nichtje van beide mannen mogelijk te maken.

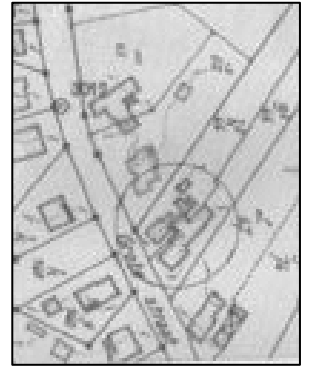
Tegenover deze boerderij liggen twee "trage wegen", nl de wegen nrs. 38 en 12. De 38 was een voetpad van Schakkebroek naar Wijer kerk ook het "Schackenbroekpad" geheten; nr. 12 heette de "Bloksteeg". Op de hoek hiervan staat een oude eikenboom waaruit ik in de vijftiger jaren al "boomaarde" ging halen; deze eik is dus al méér dan zestig jaren oud. Beide trage wegen zijn nu opgegaan en verdwenen in het veld. Volledigheidshalve vermeld ik nog dat in de tuin van perceel nr. 76 nu de mooie woning staat van een ander nichtje van de beide gebroeders Vannitsem.

Over perceel nr. 75 is er ook nog wat te zeggen. Daarop hebben nakomelingen van Pieter Senden einde negentiende begin twintigste eeuw een vrij groot huis gebouwd. Een van zijn dochters was getrouwd met een zekere Laurentius Buntinx, die evenals zijn dochter biggenkooplui waren. Die dochter heette in de volksmond "Fin van Lens", (Jozefine van Laurentius Buntinx). Zij was de moeder van Maria Buntinx, die getrouwd was met René Creten. Zij woonden tijdelijk in het huis op perceel 75 totdat zij verhuisden naar de hoek van de Opperstraat en de Dennenbosstraat waar zij een specerijwinkel uitbaatten. Zij waren de ouders van de huidige oud-gemeentesecretaris Jos Creten en zijn zus Magda.

Na René en Maria is Fonske Creten (geen broer van René, mogelijk een neef?) in het huis op perceel 75 gaan wonen; diens dochter Godelieve woont er nu met haar echtgenoot en kinderen.

Zoals reeds gezegd moet dit oorspronkelijk een vrij groot huis geweest zijn gezien het ooit in twee werd opgedeeld, zoals te zien op bijgevoegd detailplan; de tweede huishelft werd betrokken door Arthuur Vanbergen (Tuur van het paanhuis) met zijn vrouw Germaine Hermans (van de Kever) en hun kinderen. Tot slot van deze familiale kroniek vond ik nog een (klein)dochter van Pieter Senden die getrouwd was met een Vanbergen; mogelijk waren die Vanbergens toch ergens familie van mekaar.

De percelen 79, 67 (weide), 68 (land) en 69 (bos) waren in 1841 eigendom van Nicolas Hardêques, een rentenier uit Sint-Truiden. Ik vermeld dit alleen om aan te tonen dat in die tijd in alle dorpen veel gronden eigendom waren van grootgrondbezitters zoals renteniers, advocaten, enz. Van in mijn jeugd tot op dit ogenblik zijn de eigenaars nog steeds de families Ilsbroux, en later Vannitsem.

Om deze bijdrage af te ronden bespreek ik nog even de nrs. 80-81-82-83. In 1841 waren zij eigendom van een familie Debehets, een naam die lang verdwenen is in Wijer, doch waarvan nog wel nakomelingen voorkomen in Nieuwerkerken en Geetbets. Deze gronden heeft mijn grootvader Gustaaf Heusdens in 1906 verworven, en later aan mijn vader en mijn nonkel Louis geschonken. Ik heb er van 1947 tot 1969 gewoond. Mijn ouders bleven er wonen tot de dood van mijn vader in 2004, waarna de eigendom verkocht werd.

Het perceeltje 83 was in mijn jeugd eigendom van de familie Copis, en later van de familie Louis Vercammen. Nu is Benjamin Veekmans uit Schakkebroek er eigenaar van. De percelen 85 en 86 waren vroeger van de familie Vandevooort, die op de hoek van de Schansstraat en de Grote straat woonde. Nu staat er een tweewoonst op die gebouwd werd door de kinderen van Edmond Vanstraelen, die er tegenover woont.

Weg nr. 7 is de "Kwakkelsteeg",... maar hierover met gronden en bewoners méér in een volgende aflevering.

Denis Heusdens

60 JAAR KONINKLIJK SINT-CECILIAKOOR

Voor het koorleven in Nieuwerkerken was 1949 een betekenisvol jaar. Lang daarvoor waren reeds meerdere kerkkoren er actief geweest. De komst van de jonge onderwijzer Marcel Lowies gaf evenwel een nieuw elan aan dit koorleven. De oprichting van een knapenkoor ter gelegenheid van Kerstmis in 1949 bood het bestaande mannenkoor eindelijk de mogelijkheid tot het meerstemmig gemengd zingen. Het was bovendien het begin van (voorlopig...) zestig jaar ononderbroken kooractiviteit. Gedurende elf jaar werden in samenwerking met het knapenkoor heel wat uitvoeringen verzorgd, hoofdzakelijk op parochiaal vlak.

1960 betekende een nieuwe mijlpaal in de geschiedenis van het koor door de uitbreiding van het koor met een groep VKAJ-meisjes. Opgericht bij het afscheid van pastoor Lathouwers, werd deze samenwerking bestendig. Het repertorium werd aangepast en geleidelijk vernieuwd. In de keuze en de opbouw van dit repertorium had de betreunde orgelvirtuoos Jef D'Hoe een ruim aandeel door de tientallen bewerkingen die hij voor het koor maakte, bewerkingen die werkelijk op het lijf van het koor geschreven waren.

Alhoewel er ook regelmatig buiten de gemeente werd opgetreden bleef het Sint-Ceciliakoor toch steeds trouw aan zijn oorspronkelijk doel: het opluisteren van de kerkelijke plechtigheden in de eigen parochie. Het bleef hierbij echter niet met enkele vieringen. Ook toneel en bonte avonden in de

inmiddels verdwenen parochiezaal brachten afwisseling voor de koorleden en voor de liefhebbers van zang en muziek. Het waren de jaren van operetteselecties als "In 't Witte paard" en "De

Vogelhandelaar". En velen zullen zich nog de potpourri's herinneren als daar waren "Bij den troep", "Bij tante Leen", "Bij de zigeuners", "De matrozen", "De vieze mannen", "De cowboy's", enz...

In 1973 deed de populaire Vlaamse liedjeszanger Joe Harris, die in Nieuwerkerken woonde, een beroep op het koor voor de opname van zijn "Katrientje". Later volgde nog succesnummers als "Drink rode wijn" en vele andere Vlaamse schlagers. Deze samenwerking opende nieuwe perspectieven voor het koor; de opname van een lp met kerstliederen, optredens voor de televisie (Jazz Bilzen), uitvoering van ritmische missen, begeleid door "The Pink Umbrella's" het orkest van Joe Harris, en zoveel meer.

Na het te vroege heengaan van de stichter-dirigent Marcel Lowies staat het nu 34 leden tellende koor, dat in 1999 "Koninklijk" werd, onderleiding van componist-dirigent Paul Pans die reeds voordien als componist of muzikant zijn medewerking aan het koor verleende.

Uniek is het feit dat het Sint-Ceciliakoor, wat de begeleiding betreft, hoofdzakelijk beroep doet op orkestbanden, van arrangementen voorzien en ingespeeld door de dirigent zelf. Deze formule laat toe dat op eender welke locatie kan opgetreden worden.

Om dit 60-jarig jubileum te vieren ondernam het koor van 20 tot 24 mei een muzikale reis naar San Casciano, de Italiaanse zuster gemeente van Nieuwerkerken. Bij die gelegenheid werden concerten gegeven in samenwerking met het koor van San Casciano, waarmee Nieuwerkerken dit jaar reeds 10 jaar gejumleerd is. De banden werden hierdoor nog extra aangehaald.

Dat de leeftijd van het Sint-Ceciliakoor 60 jaar is wil niet per se "oud" betekenen; integendeel, het koor telt veel jongeren onder zijn leden hetgeen een wissel op de toekomst is.

Méer informatie over het koor op www.sint-ceciliakoor.be

HUIS-AAN-HUIS-VERKOOP IN ONS DORP

In onze kinderjaren kende iedereen meerdere huis aan huis verkopers of verkoopsters, door sommigen "leurders" genoemd die wekelijks, maandelijks of jaarlijks van deur tot deur gingen om hun "waren" te verkopen of een bijdrage te ontvangen.

1- HET ZAVELMENNEKE. Hij doorkruiste ons dorp met zijn hondenkar vol met zand, dat gebruikt werd om vooral s'zondags de vloer te versieren. In vele huizen was het aardenvloer of "TRAS", een soort gestampte klei met of zonder cement wat men Trasvloer noemde. Onze huismoeders maakten met wit zand figuren rond de kachel, tafel en kast, die soms heel mooi waren. Wit zand, bruin zeep, water en strowis was ook een gekend schuurmiddel voor b.v.b. houten tafels. Wit zand in een pan verhitten op de Leuvense stoof om dan in een jute zak te gieten was een gewaardeerde bedverwarming.

2- HET KLOMPENVROUWKE. Een fiets met grote stoel voor en achter beladen met vrouwen- en mannenklompen, vooraan tot aan de kin, achteraan tot boven het hoofd, met daartussen het vrouwtje, die de klompen haalde in de streek van Diest en dan verkocht in vele dorpen in de omtrek.

3- MANDEN- of BAASTENMAKER. Iedereen kende Jef den van Nieuw-St- Truiden, die te voet met een stapel wissel manden en een bussel wissel of wijmen de boer optrok, zijn manden om te verkopen, zijn

wissen om versleten mandenbodems en oren te herstellen.

- 4- VIS, FRISKO en KERMISMAANDAG. Een ander door iedereen gekende figuur was Polle den ... met een bak voor en achter op zijn fiets gevuld met vis, meestal bakharing en stokvis. Practisch in ieder gezin stond een stenen "teil" met zelf opgelegde haring in azijn, ajuinen en kruiden. Een bakharing -ne bukking - gebakken op het open vuur was samen met stokvis de meest gekende vis.'s Zondags was Polle met een grote kas frisko op koersen, volksspelen of andere evenementen. De grote bak frisko en de fiets bleven op een betrouwbare plaats, maar te voet trok hij met een kleinere bak met schouderriem en ijs dat verdampend smolt... "Frisko" roepend langs aankomstlijn van een wielerskoers, voetbalveld of andere volksrijke buurt. Kermismaandag was Polle na de herdenkingsmis voor de afgestorvenen - in elk dorp was er een pastoor en een kermisdienst - aan de kerk met zijn tombola-kienbollen en in een zakje (zekske)- zaten zijn lotjes; een willekeurige klant mocht met een vogelpik naar een genummerde plaat gooien om de winnaar te kennen. Aanwezige dames liet hij horen: "Allez madammeke, ge moogt eens aan mijn zekske gaan" om.... een kienbol als lotje te nemen.

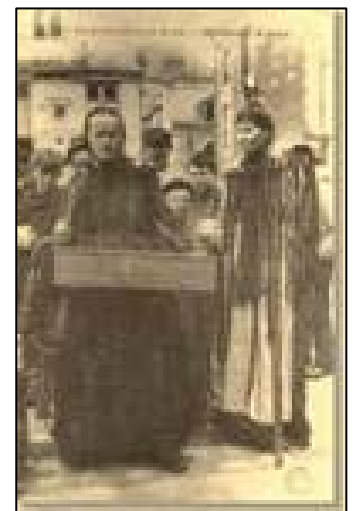

- 5- SCHARESLIEP. Met slijpstenen, meestal gemonteerd boven het stuur van fiets of driewieler toerde regelmatig de "scharlesliep" of scharen- en messenslijper door het dorp om messen en scharen te scherpen of te slijpen. Een verbreed bagagestoeltje schoof hij onder het achterwiel waardoor wiel en trapper vrij kwamen om te gebruiken als aandrijfkracht om slijpsteen draaiend te houden.

- 6- KOORDENDRAAIER. Iedereen had soms één en sommigen heel veel een dikke gedraaide koord (zeel genoemd) nodig om te dienen als leiband voor hond, schaap, geit, koe of paard want dieren werden veel van stal naar weide gebracht. Voor de oogstkar of andere vrachten was ook dikke gedraaide koord nodig die we bindzeel noemden. Een gewichtsteen van 2 of 5kg in stro gebonden hangend aan ene kant van het langere bindzeel en in een op en neergaande beweging werd door de schoorsteen gelaten en zorgde voor een goed geveegde "schouw".

- 7- HUISHOUDGERIEF Schoensmeer of blink, schoenveters of nistels, potlood om de stoof te poetsen, koperpoets, naalden, stopgaren, elastiek, vingerhoeden enz. In een korf met schouderriem werd meestal gepresenteerd door dames.

- 8- KOLENMARCHAND Soep en patatten, was- en varkensmarmiet, alles moest op kolen of hout gekookt of verwarmd worden. Om 500kg steenkool te kopen was in de meeste gezinnen geen geld, dus deed de kolenhandelaar wekelijks zijn ronde en verkocht meestal 50kg steenkool of een mued gruis per gezin. In de oorlog was het slam of spriet. Nieuwerkerken kende 50jaar terug 4 kolenhandelaars, waarvan er 2 wekelijks hun ronde deden met paard en kar.

9- **BAKKER OF BEKKER** Voor 1950 bakten de meeste huismoeders zelf ééns per week hun brood of taart; toch was de triporteur of bakfiets op 3 wielen, en de bakkerskar met paard een vast straatbeeld. In de jaren 60 deden een zestal Nieuwerkerkse broodverkopers hun vaste broodronde.

10-**BIERKAR** Brouwerij van Kerkom met gesloten groene kar en twee paarden verkocht vooral tonnetjes huisbier met een kraantje voor in de kelder, maar hadden ook limonade en tafelbier. De gebroeders Hayen " Krol" deden hun ronde met bieren Piedbeuf dat ze zelf op flessen trokken en met bakkerskarren op hun ronde in en ver buiten ons dorp brachten. Armand Bamps verkocht bieren van Haecht en later Fonske Hayen met Stella Artois, Jules Brans met Alken en gebroeders Willems (Diestersteenweg) met Ixelle bieren.

11-**STOFVERKOPERS** Twee dorpsgenoten doorkruisten op de fiets de streek met rollen stof voor heren- en dameskleding want kleding werd gemaakt door de plaatselijke kleermaker of naaister.

Andere trouwe huisbezoekers waren, jaarlijks de kapelaan of pastoor voor de Sint- Pieterspenning, de paters van Zepperen en de Minderbroeders van St-Truiden met paard en kar voor eetaardappelen en meermaals voor boter en eieren maar dan met de fiets. Elke koestal had zijn almanak van ik en weet niet welke heilige. Het Zaadmenneke van Stokrooi zorgde voor jaarlijkse hofzaden en de voddeman heb ik nog gezien met zijn hondenkar, later paard en kar voor vodden en oud ijzer, met een veer - ne PUENGEL - als weegschaal. De ene "BOTTIE" met korven op de fiets kocht en verkocht hanen, hennen, konijnen en duiven, de andere "BOTTIE" boter, kaas en eieren. Plantgoed, almanak, abonnement op een krant (heel weinig krantenlezers voor 1950), week of maandblad, Broederschap van den Heilige X, Y of Z, alles werd aan huis aangeboden.

In het dorp van heden is zo'n verkoop ondoenbaar en ondenkbaar geworden, maar vroeger was en moest de huismoeder thuis zijn voor meestal een groot gezin, velen inwonend en zorgdragend voor ouders of familie met een klein inkomen en ENORM veel handenarbeid, denk maar aan koken, meestal met groenten uit de tuin op een hout- of kolenkachel. Helpen in stal of op veld, strijken, wassen en plassen zonder machine, kneden en bakken van brood en vlaai, stoppen en lappen (herstellen van kousen en kledij) want geld voor nieuw was er meestal niet.

Goede oude tijd horen we dikwijls zeggen, maar het leven in deze tijd is veel beter ondanks financiële, economische en politieke crisissen, al moesten de mensen vroeger met veel, heel veel minder tevreden zijn dan nu.

Jean Thomas

OPROEP

In deze bijdrage wordt verwezen naar de zanger Joe Harris die lange tijd in Nieuwerkerken woonde, en een grote bekendheid als schlagerzanger in Vlaanderen had. Hij bereikte ooit de top van de meest succesvolle schlagers.

Wie kan/wil hieromtrent een bijdrage voor dit infoblad schrijven, of zijn medewerking hieraan verlenen?

INFOHEEMKUNDE NIEUWERKERKEN

Tweemaandelijks informatieblad van Heemkunde Nieuwerkerken
5de Jaargang – September-Oktober 2009

Redactie- en coördinatieadres:

Ludo Raskin, Opperstraat 183 Wijer, 3850 Nieuwerkerken

Lay-out: Valère Grauwels

DE KERK VAN SCHAKKEBROEK BESTAAT 100 JAAR

Op zondag 13 september herdacht de parochie Schakkebroek feestelijk deze heugelijke gebeurtenis. Heemkunde Nieuwerkerken besteedt ook hieraan de nodige aandacht. Niet alleen hebben Wijer en de buurgehuchten Schakkebroek, Terbermen en Nonnekerkhof eeuwenlang een gelijklopende geschiedenis. Ons medelid rijksarchivaris Rombout Nijssen schreef naar aanleiding hiervan de rijk geïllustreerde brochure "Schakkebroek 1906 – 1909: een dorp bouwt een nieuwe kerk".

In de hierna volgende brief van 2 maart 1906 geschreven door de plaatselijke onderwijzer Rudolf Witters, en gericht aan de Luikse bisschop Mgr. H. Rutten, wordt de ellendige toestand van Schakkebroek, Terbermen en Nonnekerkhof zowel geografisch als maatschappelijk kleurrijk en oprecht uit de doeken gedaan.

Met de bouw van de eerste school in 1905 in Schakkebroek had deze brief uit 1906 met een smeekbede om een kerk als het ware een sneeuwbaaleffect in de ontsluiting van deze afgelegen regio.

2 maart 1906

Aan zijne hoogwaardigheid Mgr. den Bisschop van Luik

Monseigneur,

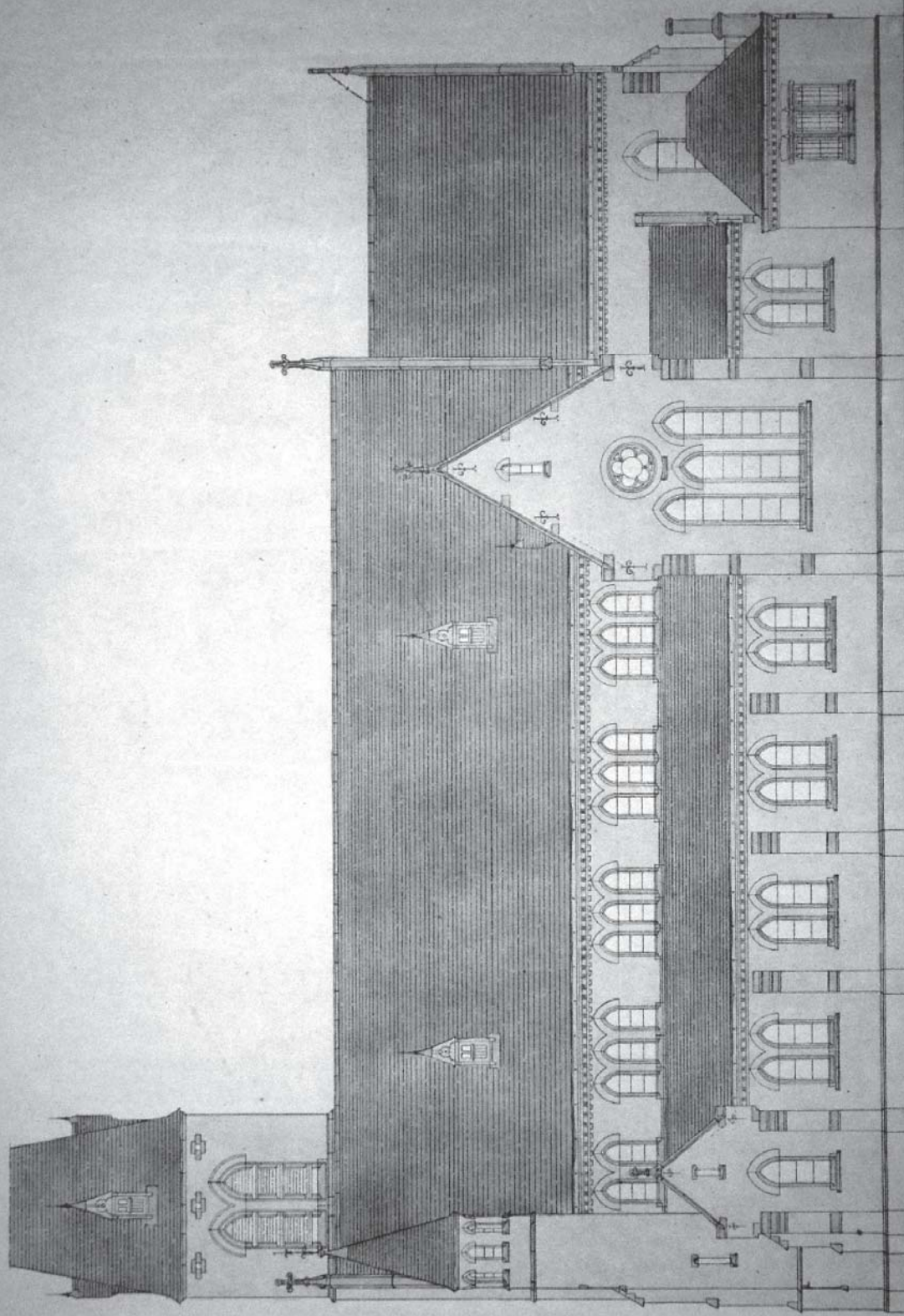
Wij inwoners van Schakenbroek, Terbermen en Nonnekerkhof, nemen de eerbiedige vrijheid eenige oogenblikken de aandacht van Mgr. te trekken op onzen neteligen toestand, met de hoop dat Mgr. zonder uitstel aan onsen wettigen eisch voldoening moge schenken.

Sinds ettelijke jaren reeds werd er veel gesproken van eene kerk te bouwen in ons gehucht, doch telkens werd ons geantwoord dat zulk niet zou plaats hebben zoolang de eerw. heer Geukens pastoor-deken zou zijn. Nu echter heeft de eerw. H. Deken zijn ontslag ingediend en daarom zijn wij zoo vrij, Mgr, aan uwe Hoogweerdigheid onsen droeven toestand bekend te maken.

Schakenbroek, Terbermen en Nonnekerkhof zijn drie gehuchten van de gemeente Herck. De inwoners zijn alle katholieken die zich beijveren om hunne christene plichten zoo goed mogelijk te volbrengen. Maar helaas ! Wat al moeilijkheden verzetten zich tegen het volbrengen van deze plichten. Gelegen in de zware leemstreek is het den menschen bijna onmogelijk bij slechte tijden eenen stap buiten huis te zetten.

En nogthans ! Velen onzer zijn eene gansche uur van de parochiekerk verwijderd, en de inwoners van Nonnekerkhof wonen op anderhalf uur afstand van het centrum der gemeente.

Langswelke zijde men zijne blikken ook wende, overal is de afstand aanzienlijk: de naastbijzijnde vreemde parochie, Weyer, is op eene goede halve uur van ons verwijderd, en de wegen zijn er onbegaanbaar. De gemeente Rummen in de provincie Brabant, is op drie kwart uurs van onze laatste huizen verwijderd.

*Stoort en Leuven, 26 Nov. 1907.
 De Bouwmeester:
 get: H. Maertens get: D. Smeyt.*

*Nagezien door den Koninklijken
 Raad voor Kunstegehouwen in zijne
 van den 14. Januarij 1907.
 ziet het verslag van den 12. Sept.
 De Schrijver, De Voorzitter,
 A. de Haan, D. Loh.*

Lijstzicbt

VU PAR NOUS, MINISTRE DE LA JUSTICE
 pour être annexé à l'arrêté royal
 26. 1907.

GEZIGN DOOR ONN. MINISTER VAN JUSTITIE
 omgevoegd worden bij het koninklijk
 besluit van 26. Maart 03.

MINISTRE DE LA JUSTICE

Renkin

Wij wonen hier waarlijk in eene verlaten woestijn, Mgr, en om het maar recht uit te zeggen, onze streek heeft veel gelijkenis op eene wildernis.

En het is niet dat onze bevolking niet talrijk genoeg is; wij tellen zonder overdrijving elf honderd zielen.

En welk is het gevolg van dezen beklagenswaardigen toestand, Monseigneur.

De kinderen zijn beroofd van alle geestelijke opvoeding. Vele komen niet in de parochiale kerk alvorens zich voor te bereiden tot de eerste communie. En welke voorbereiding is dat?

Gezien den allerslechtsten toestand der wegen is het de kleinen onmogelijk dikwijls naar Herck te gaan, en alhoewel vele met den besten wil bezield zijn, komen zij dikwijls te huis in eenen staat die den hardvochtigsten mensch zou doen weenen. En dit zonder overdrijving, Monseigneur.

De meeste ouders sturen nog hunne kinderen naar Herck, maar ongelukkiglijk men vindt er ook tusschen die hunne kinderen niet toelaten zoo ver door modder en ellende te loopen, en zoo komt het dat hier van die ongelukkige schapen zijn die op negenjarigen ouderdom nog geene kerk gezien hebben, men telt er zelfs van dertien, veertien jaren die onbekwaam zijn om hunne eerste communie te doen. En hoe kan het anders, Mgr. de kleinen zijn zonder onderwijs, zonder opvoeding; de ouders vonden den tijd niet om den catechismus aan te leeren, zoodat het waarlijk eene kudde schapen was zonder herder. Sinds verleden jaar is die toestand eenigszins gebeterd. De gemeente Herck werd verplicht in onze sekte twee scholen te bouwen, waarin thans twee onderwijzers zich beijveren om aan de 130 kinderen welke hun worden toevertrouwd, eene christelijke opvoeding samen met een volledig onderricht te bezorgen.

Zeker, Monseigneur, deze school zal in de toekomst veel beternis brengen; maar hadde de gemeente niet beter gedaan eerst te zorgen voor eene kerk, de zaligheid der ziel gaat toch voor alles.

Daarenboven, Monseigneur, hoe ijverig ook onze twee onderwijzers wezen, doch zal hun onderwijs geene goede vruchten leveren zonder den bijstand van den zieleherder.

Uit medelijden voor die kleinen, Monseigneur, durven wij uwe doorluchtige Hoogweerdigheid verzoeken aan hunne vurige verwachting voldoening te schenken.

Ziedaar, Monseigneur, slechts eene droevige tijde. Wat moet er nu van de talrijke jonkheid geworden. Beroofd van alle toezicht, zijn de jongelieden gansch aan hun zelve overgelaten.

Vele nog gaan .s zondags mis hooren, doch daarom moeten zij ver gaan door een slechten weg; dikwijls bij allerslechtst weder. Kan het anders of zij krijgen er tegengoesting van. Andere jongelieden bij dewelke het Geloof minder krachtig is, zien er niet tegen op geene Mis te hooren des zondags, en eenigen zelfs blijven gansche winters te huis. Zij hebben geene parochie, zeggen zij: Herck is veel te ver, in andere dorpen zijn zij vreemd, en met thuis te blijven verdwijnt ook alle Geloof uit hunne harten.

Wat moet zulke jonkheid voor de toekomst voorbereiden.

De oude lieden, Monseigneur, en zij zijn talrijk, kunnen onmogelijk des zondags eene Mis hooren. Zij zijn dus volledig beroofd van godsdienst.

En nochtans, wat al oudjes zouden verlangen alle dagen de H. Mis te hooren, met welke vurigheid zouden zij naderen tot de H. Communie, wat zouden zij gelukkig zijn, hadden zij maar eene kerk. En nu, arm, gebrekkelijk, ziek van ieder verlaten, slijten zij hun ongelukkige dagen en bereiden zij zich langzaam voor om hunne ellende te verwisselen met de eeuwigheid. En welke eeuwigheid.

Ja, Monseigneur, ons hart siddert bij de gedachte dat velen van die ongelukkigen misschien voor alle eeuwigheid verloren gaan omdat zij, bij hun afscheiden, geen priester aan hunne sponde zien.

Mag die ongelukkige toestand langer voortduren Monseigneur? Uwe doorluchtige hoogweerdigheid alleen kan ons helpen. Geef voldoening aan den vurigen wensch van een duizendtal verlatene zielen:

geef ons eene kerk, Monseigneur, wij van onzen kant zullen niet ondankbaar zijn. Alhoewel niet rijk, zullen wij Uwe Doorluchtige Hoogw. door geldelijke middelen bijstaan, zooveel wij kunnen. Goede zielen hebben reeds beloofd den grond te geven voor het bouwen eener kerk, en zij zullen hun woord getrouw zijn.

Wij durven verhoppen, Monseigneur, dat aan onzen rechtmatigen wensch zonder veel uitstel voldoening gegee worde, en dat onze nieuwe Eerw. H. Deken zich zal beijveren om eene nieuwe parochie te stichten.

Met innigen dank durven wij ons noemen van zijne Doorl. Hoogw.

De zeer getrouwe en dankbare dienaars,

Voor de inwoners van Schakenbroek, Terbermen en Nonnekerkhof.

Rudolf Witters

Belangrijke data:

- Bij brief van 2 maart 1906 richt onderwijzer Rudolf Witters zich met een smeekbede om een kerk tot zijn bisschop die onmiddellijk positief reageerde.
- De gemeenteraad van Herk-de-Stad neemt op 23 september 1906 kennis van het voornemen in Schakkebroek een nieuwe parochie op te richten.
- Leopold II ondertekent op 24 november 1906 het KB ter oprichting van de nieuwe parochie.
- Op 1 december 1906 bezorgen bouwmeester H. Martens (Stevoort) en architect Lenertz (Leuven) reeds voorlopige plannen en lastenboeken.
- De nieuwe Kerkfabriek van Schakkebroek vergadert voor het eerst op 13 januari 1907.
- Aannemer G. Bollen van Uikhoven krijgt op 10 februari 1908 de bouwwerken toegewezen, ten bedrage van 91.179 frank.
- Op 26 maart 1908 ondertekent Leopold II het KB voor de bouw van de kerk.
- De eerste steen wordt plechtig gelegd op 18 mei 1908.
- Een beeld van O.L.Vrouw van Lourdes wordt op 8 december 1908 als "patroonheilige" van de kerk gezet boven de ingangseur.
- Op 28 juli 1909 volgt dan de plechtige inwijding van de nieuwe kerk.

De publicatie "Schakkebroek 1906 – 1909: een dorp bouwt een nieuwe kerk" (32 pag) is rijkelijk geïllustreerd, en verkrijgbaar bij de vzw Limburgse Studies, Schansstraat 135 te Wijer 3850 Nieuwerkerken. Kostprijs: 5 Euro (inclusief verzendingskosten).

Rondleiding op Monumentendag.

Ons medelid Denis Heusdens was één van de gidsen die op zondag 13 september geïnteresseerde bezoekers in de kerk van Schakkebroek rondleidde.

In het kader van de jaarlijkse monumentendag gaf hij een extra rondleiding voor het bestuur van Heemkunde Nieuwerkerken.

KORTSTE TAAL VAN ONS LAND

Het Sintruins (dus ook het Nieuwerkerkens) is de kortste taal van ons land en dus de meest efficiënte. Ziehier enkele voorbeelden!

Dit behoort tot de mogelijkheden.	Da kan.
Hieromtrent kunnen wij u geen enkele zekerheid bieden.	Dzjee weit mar noeët.
Zou u dat, a.u.b. eens willen herhalen?	Wa?
Zulks ben ik geenszins van plan.	Da né.
Ligt dat in de lijn der verwachtingen?	Zou 't?
Hiermee denk ik eigenlijk problemen te ondervinden.	Da's de doeët.
Daar heb ik in het bijzonder een hekel aan.	Da's vån men kloeëte.
Hetgeen u mij vertelt, verbaast mij ten zeerste.	Alei naa.
Deze informatie is geheel nieuw voor mij.	Da 's nief.
Ligt dat binnen het kader van uw bevoegdheden?	Kan da?
Ik heb hierover een enigszins afwijkende mening.	Né ver mich!
Mag ik veronderstellen dat u het voorgaande begrepen hebt?	Et dzjee 't dour?

Stof tot nadenken:

Met het Sintruins als voertaal kan je ruim 80% bezuinigen op de tijd die je doorbrengt met werkbeprekingen.

In 't Sintruins gie 't rapper!

(met dank aan Roland Vaes, Zepperen)

EEN WASDAG.....

om van volautomaten en droogkasten te dromen.

De wasdag was tijdens de jaren 1860-1870 in ieder huis een grote gebeurtenis. Er dient opgemerkt te worden dat in die tijd het ondergoed van de mensen bestond uit stevig lijnwaad. Lakens, manshemden, vrouwenhemden en ander ondergoed werden gemaakt in echt linnen. Dit maakte het versnijden en het dragen van deze kledij erg zwaar, en niet te vergelijken met de soepele stoffen die wij nu kennen.

Er werd om de zes weken gewassen, en dit was uitsluitend handwerk voor de vrouwen. Het linnen werd de dag voordien in de week gezet in lauw water. Dit was een afgietsel van de as van verbrand hout. Men ging als volgt te werk. De as werd in een zak gedaan. Vervolgens goot men er heet water

doorheen; het water werd opgevangen in de waskuip. Zo verkreeg men dan een min of meer zacht en vettig weekwater.

De volgende dag werd er dan gewassen met bruine zeep. Het wasgoed werd met de handen heen en weer gewreven over een zinken plaat met regelmatige uitstulpingen, het zogenaamde "wasbreed". Na de eerste wasbeurt volgden er twee dagen bleektijd. Men diende te beschikken over een grote grasmat, de zogenaamde "bleekweide". Het linnen werd zowel aan de voor- als aan de achterkant gebleekt. Gezien het wasgoed s'nachts ter plaatse bleef werd er om veiligheidsredenen een washoeder aangesteld.

De volgende morgen werd de was gekeerd. Na de bleektijd kwam er nog een tweede wasbeurt met bruine zeep, gevolgd door een overvloedige spoeling met zuiver water, en een spoeling door blauwselwater waardoor het wasgoed helder en opgefrist uit de waskuip kwam. Het drogen gebeurde aan lange wasdraden achter de huizen. Het strijken was dan weer een werk van meerdere dagen, waarna de voorraad in de linnenkast weer werd aangevuld.

Voor de Eerste Wereldoorlog kwamen er voor de gegadigden houten wasmachines ter beschikking. Het wasgoed werd ingesmeerd met bruine zeep en kwam vervolgens terecht in een houten trommel voor de helft gevuld met heet water. De machine moest wel manueel in beweging gebracht worden, waardoor het wasgoed in een slingerbeweging van de ene naar de andere kant werd geslagen, en er na een tijdje proper uitkwam. Deze machine heb ik als jong meisje nog gebruikt. Er werd toen al om de veertien dagen gewassen, ook nog met bruine zeep die geleidelijk aan vervangen werd door waspoeder. In die tijd werd uit veiligheidsoverwegingen de bleek s'avonds binnen gehaald en s'morgens terug buiten gelegd. Het spoelen gebeurde zoals voordien. Na het drogen aan de wasdraad en de strijk was weer alles in het reine.

Vader vertelde ons dat de mensen vroeger grote stukken grauw (ongebleekt) lijnwaad kochten, het vervolgens zelf wassen en op de bleek legden omdat hierdoor er minder slijtage op het linnen zou zijn. Het grote stuk linnen werd op de grasmat gelegd en aan de vier zijden aan een paal vastgebonden.

Huishoudlinnen, ondergoed en voorschoten werden grotendeels ter plaatse door een naaister gemaakt. Grote gezinnen was een courant gegeven, met grote behoefte aan linnen als gevolg. Om de maand kwam een naaister aan huis voor het verstellen van kledij en huishoudlinnen. Ik weet nog goed dat die kwam. Alles werd toen immers tot op de draad versleten. Nu kan men alles in confectie kopen, maar in die tijd bestonden er alleen stoffenwinkels.

(10 september 1989, uit de memoires van Julienne Roebben (1906-1995))

KALENDER (tabel) VOOR BEREKENING VAN DAG VAN DE WEEK OP EEN BEPAALDE DATUM UIT DE 19de EN 20ste EEUW.

JAREN									MAANDEN											
1801-1900				1901-2000					JA	FE	MA	AP	ME	JN	JL	AU	SE	OK	NO	DE
01	29	57	85		25	53	81	→	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
02	30	58	86		26	54	81	→	5	1	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
03	31	59	87		27	55	83	→	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
04	32	60	88		28	56	84	→	0	3	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
05	33	61	89	01	29	57	85	→	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
06	34	62	90	02	30	58	86	→	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
07	35	63	91	03	31	59	87	→	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
08	36	64	92	04	32	60	88	→	5	1	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
09	37	65	93	05	33	61	89	→	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
10	38	66	94	06	34	62	90	→	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
11	39	67	95	07	35	63	91	→	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
12	40	68	96	08	36	64	92	→	3	6	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
13	41	69	97	09	37	65	93	→	5	1	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
14	42	70	98	10	38	66	94	→	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
15	43	71	99	11	39	67	95	→	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
16	44	72		12	40	68	96	→	1	4	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
17	45	73		13	41	69	97	→	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
18	46	74		14	42	70	98	→	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
19	47	75		15	43	71	99	→	5	1	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
20	48	76		16	44	72	00	→	6	2	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
21	49	77	00	17	45	73		→	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
22	50	78		18	46	74		→	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
23	51	79		19	47	75		→	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
24	52	80		20	48	76		→	4	0	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
25	53	81		21	49	77		→	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
26	54	82		22	50	78		→	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
27	55	83		23	51	79		→	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
28	56	84		24	52	80		→	2	5	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1

DAGTABEL							
ZO	1	8	15	22	29	36	ZO
MA	2	9	16	23	30	37	MA
DI	3	10	17	24	31		DI
WO	4	11	18	25	32		WO
DO	5	12	19	26	33		DO
VR	6	13	20	27	34		VR
ZA	7	14	21	28	35		ZA

Voorbeelden

Welke dag van de week was 31 mei 1935?
Op de jaarlijn 1935 in de kolom mei zien we het getal 3. Dit getal 3 + 31 (dag van de maand) = 34.

In de dagtabel is 34 een vrijdag.

Welke dag van de week was kerstmis 1870?
De jaarlijn 1870 geeft onder de maand december het getal 4. We voegen dit getal bij de dag van de gezochte datum: 4 + 25 = 29. In de dagtabel wijst 29 erop dat die dag een zondag was.

BINDERVELD 1835,... IN CIJFERS

Uittreksel uit de "Dictionaire Géographique" van de Provincie Limburg, door Ph. Vandermaelen, uit 1835.

Binderveld, kanton Sint-Truiden, arrondissement Hasselt.

Hydrografie: Binderveld wordt bevoeid door twee waterlopen die naar het oosten stromen; een ervan drijft de watermolen aan.

Bodem: zand en leem.

Landbouw: men oogst er tarwe, rogge, haver, gerst, koolzaad, klaver, groenten, en fruit.

Huis en hoevedieren: 25 paarden, 7 veulens, 45 runderen, 17 vaarzen en 30 varkens.

Bevolking: 332 inwoners.

Huisvesting: 55 landelijke woningen, 3 boerderijen en één landhuis (kasteel) evenals een kapel.

Handel en industrie: er is een watermolen om graan te malen.

Wegennet: een weg (in uitvoering) van Diest naar Sint-Truiden doorkruist de gemeente van NO naar ZW.

DE FERRARIS KAART IS TERUG BESCHIKBAAR

In 1777 overhandigde graaf De Ferraris 275 met de hand getekende en ingekleurde kaartbladen aan keizer Jozef II. Samen vormden zij de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, het huidige België.

Alle wegen, waterlopen, bossen, akkers en weilanden, kerken en kastelen, boerderijen en huizen, wind- en watermolens, kortom alles wat ook militair van belang was stond erop.

Nu nog steeds een schat aan gegevens voor historici en heemkundigen die dan ook vaak op deze kaart beroep doen.

Recent werd de Ferrariskaart opnieuw uitgegeven, op groter formaat dan de vorige uitgave van het Gemeentekrediet uit 1965.

Formaat 40,50/51 cm, 608 kleurpagina's, 11 kgr. zwaar.

Kostprijs: 129 Euro, te bestellen bij Uitgeverij Lannoo te Tielt, of in de boekhandel verkrijgbaar.

INFOHEEMKUNDE NIEUWERKERKEN

Tweemaandelijks informatieblad van Heemkunde Nieuwerkerken
5de Jaargang – November-December 2009

Redactie- en coördinatieadres:

Ludo Raskin, Opperstraat 183 Wijer, 3850 Nieuwerkerken

Lay-out: Valère Grauwels

ONS INFOBLAD OP www.heemkunde-nieuwerkerken.be

Met deze aflevering wordt de 5de jaargang van Info Heemkunde Nieuwerkerken afgesloten. Een tijdschrift is niet alleen de ruggengraat van een vereniging, een bindmiddel tussen de leden en een forum tot dialoog en uitstraling. Belangrijk is ook de binding met een vaak anoniem doch geïnteresseerd publiek binnen en buiten onze leefgemeenschap.

Sedert 2004 werden door de bestuursleden-auteurs opmerkelijke bijdragen geschreven over de heemkundige geschiedenis van onze gemeente met haar kerkdorpen Binderveld, Kozen, Nieuwerkerken en

Wijer. Waar deze bijdragen wegens een beperkte ruimte noodgedwongen een bondige samenvatting waren van een bepaald onderwerp heeft de vereniging ook meerdere uitgebreide publicaties uitgegeven. Het tijdschrift is ook een spiegel van de verenigingsactiviteiten door haar berichtgeving over de georganiseerde tentoonstellingen, wandeltochten, lezingen, museumbezoeken,... kortom een onmisbaar instrument.

Totnogtoe werd het infoblad beperkt doch doelgericht verspreid via de gemeenteraadsleden, de leden van de kerkfabrieken, de leerkrachten van de basisscholen, de bibliotheken, evenals via de wachtkamers van de huisdokters, en de apotheken.

Nu Heemkunde Nieuwerkerken ook een website heeft wordt het infoblad voor iedereen kosteloos bereikbaar. Surf daarom naar www.heemkunde-nieuwerkerken.be en u leest niet alleen ons tijdschrift. U wordt geïnformeerd over de verenigingsactiviteiten, en krijgt inzage in ons publicatiebestand. U kan o.a. ook leuke oude foto's bekijken, en links leggen met Heemkunde Vlaanderen, Limburg, en de Erfgoedcel.

Ons bestuurslid Luc Schepens heeft de website aangemaakt, en zal hem ook actualiseren.

OUDE HUIZEN EN INWONERS TE WIJER (aflevering 4).

Vandaag gaan we verder vanaf weg nr. 7: van de Kwakkelsteeg tot aan de grens met Schakkebroek.

De percelen 96 – 95 – 94 en 93 waren in 1841 eigendom van "den Arme" van Herk-de-Stad. Nu nog duidelijk te zien langs de straat en beplant met laagstamfruit. Vroeger heb ik horen vertellen dat uit perceel 95 de klei gedolven werd om de bakstenen te maken voor de kerk die gebouwd werd in 1870. Het stuk grond ligt wel circa 50 cm dieper dan de percelen 94 en 93.

In 1841 stonden hier zoals op de kaart te zien is geen huizen; doch vanaf 1888 vinden we vooral op perceel 93 behuizing. Het eerste huis was dat van de familie Boogaerts Hubert (1879-1960) en

kinderen Roza, Clement en Jozef. Het bevolkingsregister van Wijer van 1900 tot 1920 vermeldt daar ook woonst van Antheunis Adrianus en echtgenote met zoon Alfons, die getrouwd was met een zus van Berke Boogaerts. Dat was het laatste huis in de straat; hierin heeft later Jozef Boogaerts (+1953) en gezin gewoond. Roza Boogaerts trouwde met Jozef Schoemans uit Kozen, en zij namen de boerderij van hun ouders over. De oude boerderij werd einde 1950 begin 1960 gedeeltelijk en later volledig afgebroken en vervangen door een modern stenen huis. Zoon Clement Boogaerts bouwde tussen de twee huizen in.

Terug naar 1841 (zie kaart) zien wij dat perceel 89 en 91 eigendom waren van de familie Tops Jacques, een rentenier uit Sint-Truiden. Hij was in bezit van die gronden gekomen via de eigenaars van "het Schouborg" dat aan de overkant van de beek en tegen de weg naar Stevoort ligt. Dit was in vroegere tijden een "Heerlijkheid" met heel wat eigendommen rond de boerderij evenals in Wijer, Kozen en Rummen. Het woonhuis Schouborg staat er nu nog en is bewoond door Margriet Bogaerts.

Over de Winterbeek zien we de percelen nrs. 97 – 98 – 99 en 100. Die waren in 1841 eigendom van Jaupen Henri (+1845); een familie die met zijn dood uit Wijer verdween. Zijn dochter Mari-Agnes trouwde met Henri Debruyne uit Nieuwerkerken, en zo kwam de eigendom in handen van de familie Debruyne totdat Bona Debruyne en zijn zus Hubertine (+1978) beide ongehuwd stierven en hun eigendom vervolgens verkocht werd. De nrs. 102 – 103 en 104 hoorden toe aan de weduwe Lenaerts Lambert (of Hubert) (+1863). Haar zoon Pieter-Jan erfde waarschijnlijk en diens dochter trouwde met haar buurjongen Debruyne Gisbert, een zoon van Henri. Hun dochter Maria-Philomena trouwde vervolgens met Emile Bas uit Kozen; dit koppel woonde er met hun kinderen tot in het jaar 1998, totdat de jonkman Jules Bas sterft.

Het laatste huis van Wijer langs deze kant van de straat was eigendom van Johannes Prijs (+1972) en zijn zus Mathilde (+1973). Zij waren kinderen van George Prijs-Degeling. In 1841 is dit huis niet vermeld op de kaart, zodat het later moet gebouwd zijn. Ik situeer het hier in de hoek van nr. 104 en noem het nr. 104a.

Het volgende huis, juist over de gemeentegrens, is dat van Edward Vantilt (Edewa van Koop), van

Jacobus Vantilt. Tegenover dit huis woonde in mijn jeugd "Jef van Pa Louis". Hij was de neef van "Edewa" en dit was het laatste huis van Wijer, n.l. perceel 3.

In dit huis hebben Henri Machiels en Julia Donné (Julia van Lis) vele jaren gewoond totdat ze verhuisden naar de weg op Stevoort, in het eerste huis vlak achter de beek; beide zijn gestorven.

De percelen 5 - 6 - 7 - 8 - 9 - 10 en 12 hoorden toe aan landbouwer Vanleeuwe Ernest. Dochter Vanleeuwe trouwde in 1862 met Joannes Hendrix, en zo ging deze eigendom over op de familie Hendrix. In 2001 is het huis afgebrand. Uit de stamboom van de familie Hendrix, gemaakt door Jozef Hendrix uit Kozen, kan de familie met voorouders gevolgd worden van 1630 tot 1983. De laatste bewoners van dit huis waren Désiré en Jozefine Hendrix (Ré en Fin van Massaer) met hun kinderen Cyriel, Jeanne en Paul, evenals de broers van Fin de jonkmannen Medaer, Jef en Louis die allen reeds lang overleden zijn. Cyriel is eveneens gestorven, maar Jeanne woont nu in de Schansstraat, en Paul woont tegenover "Stroep". Ik dank hem langs deze weg voor de gekregen informatie.

De percelen 13 – 15 – 16 en 17 hoorden kadastraal toe aan Jean Herbots, een boer uit Schakkebroek. Hier woonden echter begin 1900 o.a. Jefke Poelmans en echtgenote Tinneke met hun zonen Leon en Florent voordat ze aan de andere kant van de kerk verderop in de Grote straat gingen wonen. Florent vertelde mij dat in het huis "Herbots" in die tijd wel drie gezinnen woonden. In mijn jeugd woonden Guillaume Haesevoets en Nieke Geladi er met hun kinderen. Ook de gemeentesecretaris Emile Geladi "de Baard" had er tijdelijk enkele vertrekken, alsmede zijn blinde zus Maria Geladi die er tot haar dood woonde.

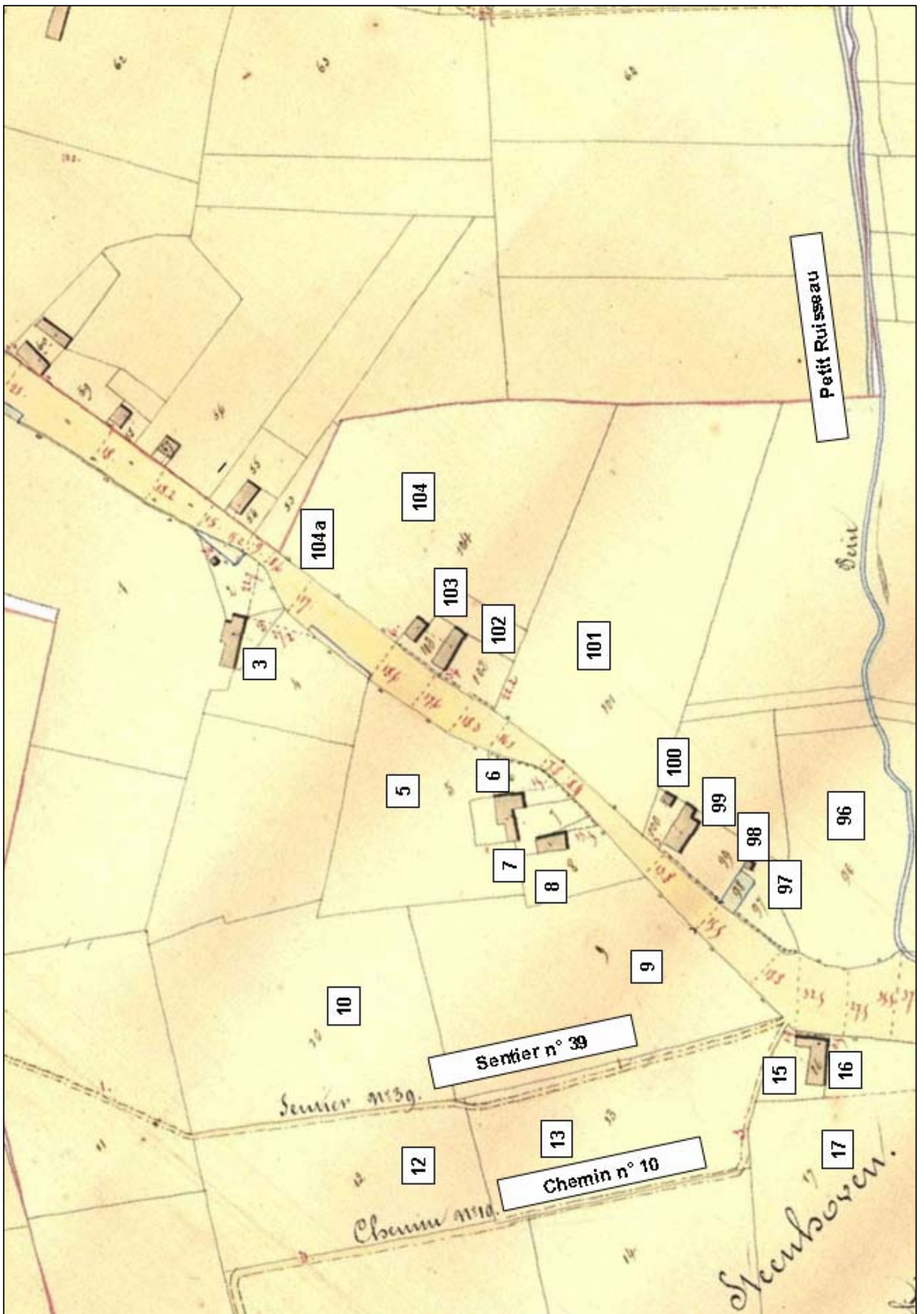
Vanaf hier vertrekken ook 3 "trage wegen". Nr. 39 (voetpad van Steenhoven naar Herk-de-Stad) "Kerkpad" genoemd. Dit pad is nu evenwel opgeslorpt in de fruitplantages. Nr. 10 is de weg van Steenhoven naar Weide Broek of "de Putsteeg". Nr. 11 is de weg van Steenhoven naar Leemkuilbos "de Leemkuilsteeg" genoemd. Deze laatste weg loopt van de Grote straat naar de Schansstraat, en komt uit aan Maria Nulens. Vroeger was hij maar een servitudeweg, doch in de jaren 1960 heeft de ruilverkaveling deze weg overgenomen en er een gebetonneerde veldweg van gemaakt. Hij sluit aan op de weg nr. 38 (Schakkebroekpad). Het traject is goed bewandelbaar omdat het "langs" de plantages loopt.

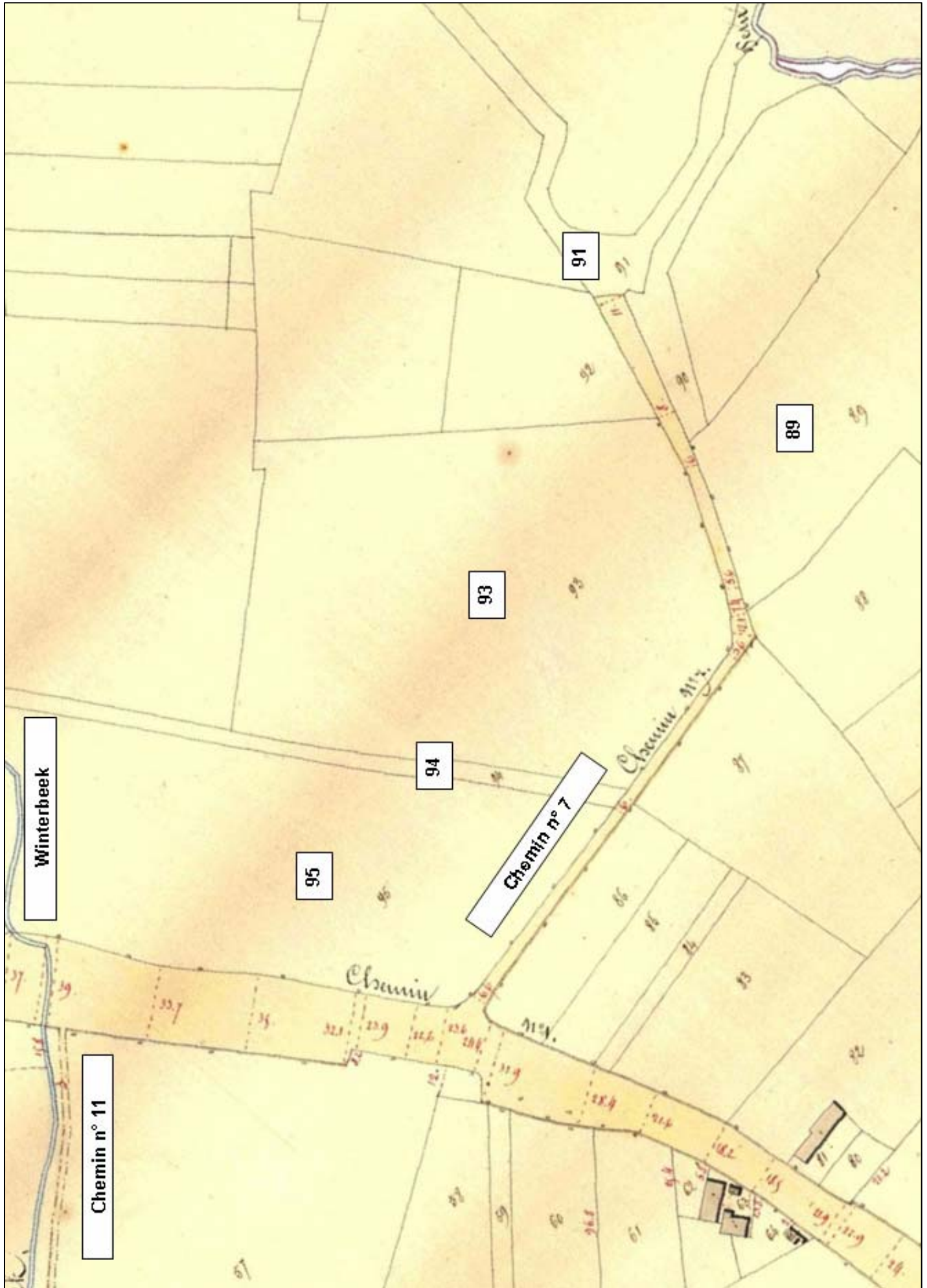
Het is in deze omgeving en op deze velden en rond deze "trage wegen" (nrs. 10,11, en 12 zie infoblad mei-juni 2009) en de nrs. 38 en 39 dat wij in onze jeugd gingen "aren lezen of oogsten", bloemen plukken voor de processie, vogelnesten zoeken, en spelen op "den Asberg".

Deze gebruiken zijn volledig verloren gegaan. Met verschillende kinderen uit de buurt vertrokken we met onze knapzak en kwamen 's avonds thuis zwaar beladen met "zangen" (bundels korenaren) op onze schouders.

Met wasmanden schuimden we de velden en grachtkanten af en plukten we alle bloemen die we vonden (blauwe korenbloemen, rode papavers, gele boterbloemen, kamillen, wikken, verschillende soorten klavers, enz.. Volle wasmanden brachten we naar de zustersschool. De zusters verdeelden deze bloemen over de korven van de meisjes die in de processie bloemen strooiden voor het H. Sacrament dat door de pastoor in het dorp werd rondgedragen.

Nog een ander gebruik uit die tijd en lang voordien was dat mensen met slechts één koe en niet te veel weide hun dier de grachtkanten lieten afgrazen om alzo de melkproductie te verzekeren. Dit was meestal werk voor de grotere kinderen. Hetzelfde gold ook voor het "konijnenvoeder" snijden langs de straat- en graskanten om hiermee enkele konijntjes vet te mesten, en als kind soms een extra centje bij te verdienen.

ORLOGSHERINNERINGEN VAN EDMOND SCHIFFELEERS (°1920)

In oktober 1939, in volle oorlogsdreiging, werd ik opgeroepen om mijn legerdienst te volbrengen bij de "luchtafweer", in de Sint-Annakazerne te Laken. Voor mij was dit een afsluiten van mijn jeugd, een stap naar volwassenheid, doch nog meer een stap in het onbekende. Bovendien had ik nog nooit met de trein gereisd; waar zou dit onvermoede avontuur mij brengen? Wat hing er allemaal boven ons hoofd? We waren in volle mobilisatietijd, en vergeet niet dat het grote Duitse Rijk zijn zinnen had gezet op de verovering van Europa. Polen was immers al bezet.

Na een opleiding van vier maanden werd ik gekazerneerd in het Waalse Jupille nabij Luik. Daar werd het lekkere Piedbeuf bier gebrouwen. Bij het uitbreken van de oorlog op 10 mei 1940 moesten we snel onze biezen pakken en terugtrekken naar het westen tot in Oostende waar de zee een einde maakte aan onze tocht. Het was een lijdensweg met horten en stoten geweest; het ging immers langzaam vooruit wegens de vele vluchtelingen op de wegen. Over dag moesten wij onze kanonnen opstellen, en s'nacht trokken wij verder westwaarts. Ik heb het bombardement op Tienen meegemaakt, iets wat men zich zijn leven lang herinnert. Zoveel doden en gewonden; kinderen die hun ouders in het krijgsgeweld kwijt geraken en ouders vertwijfeld opzoek naar hun verdwaalde kinderen in het getier en geschreeuw van zoveel gewonden. Uiteindelijk toegekomen in Oostende maakten we er op 28 mei de overgave van het leger mee. Tijdens onze terugtrekking werden we meermaals aangevallen door Duitse bommenwerpers en jachtvliegtuigen, o.a. in Hingeon nabij Namen. Wij bezaten toen nog slechts twee kanonnen; de anderen waren al stuk en deze moesten er ook aan geloven. Toen de Duitse luchtmacht er aanviel snelde ik de stallen in van een boerderij doch keerde op mijn stappen terug om niet bedolven te worden onder vallen puin en zocht ik mijn heil onder een boerenkar. Mijn engelbewaarder heeft zich toen van zijn beste zijde laten zien. Een munitiewagen werd gedurende het bombardement getroffen; dit gaf een hels lawaai en vuurwerk, en een onontpofte obus kwam neer vlak naast mijn kar. Eens te meer een teken dat men nog andere plannen met mij voor had. Op onze terugtocht moesten wij in Eeklo rechtsomkeer maken omdat de stad in vuur en vlam stond en vallend puin ons de weg versperde.

Na de overgave op 28 mei werden wij als krijgsgevangenen per schip naar Duitsland gebracht. Van Sas van Gent ging het via Nederlandse waterwegen naar onze Duitse eindbestemming te Dresden. Tijdens deze zware tocht per vrachtschip, zaten wij opeen gepakt in het ruim zonder eten of drinken. Om de dorst te lessen dronken wij met onze gamel het kanaalwater, of dit gezond was was niet aan de orde. Bombardementen gedurende deze tocht hebben onze reistijd nog verlengd. Na een tweetal dagen varen stonden er in Dresden al treinen klaar om ons naar verschillende bestemmingen te

brenge**n**. Wat ik nu treinen noem waren in feite beestenwagens waarin we nog minder bewegingsvrijheid hadden dan op de boot. Zo ging de tocht verder, ver van huis en niet weten waar naar toe. Een onzekerheid die zwaar om dragen was, en geen mogelijkheid om iets te vragen gezien er geen Duitse soldaat gedurende deze treinreis te bespeuren viel. Uiteindelijk bereikten wij Görlitz, waar onze eindbestemming lag, een plaats die Stalag 8a heette. Wij werden ondergebracht in

Stalag VIII-A Gorlitz

barakken waar ik het nummer 20033 kreeg en waar wij met 40 krijgsgevangenen per barak zouden huizen. Het leven in deze Stalag was zwaar, en wij kregen amper voldoende te eten. s'Morgens was dat een vijfde van een langwerpige brood, en als middagmaal nog een kom waterige soep er bij, een vocht dat bijna niet te drinken was wegens de aarde erin die tussen onze tanden kraakte. Dat was het menu voor een ganse dag.

In ons kamp waren ook dorpsgenoten opgesloten: zo waren er Jozef Kloenk (Swijsen) en ook Baziël van Krol (Hayen) van de bakkerij en biersteker Hayen. Er was ook nog een jongen van de Dries iemand van Jan van Hermans (Vandenborne) wiens naam ik vergeten ben. Gelukkig heb ik slechts een vijftal weken in dit barakkenkamp moeten doorbrengen. In al deze miserie was er toch nog plaats voor opbeurende humor. Zo was er o.a. Jef Swijsen die op zijn kenmerkende en droge wijze van zeggen met zijn eeuwige pijp in de mond op onze precaire toestand en op het eten reageerde met "geloof ge dat ze nu thuis de mik (melkbrood) aan de varkens geven".

Toen werden diegenen, onder wie ikzelf, die een aanvraag hadden gedaan om boerenarbeid te verrichten te werk gesteld bij een landbouwer te Kodersdorff, ongeveer 15 km. ten noorden van Görlitz. Deze boer had voor die tijd een niet onaardige veestapel en daarbij horende velden. Hij hield er een vijftiental melkkoeien, en bezat de nodige weilanden evenals een dennenbos van circa 13 ha. Deze weilanden waren niet afgespannen met prikkeldraad zoals bij ons. De dieren bleven opstal en wij moesten dagelijks met de zeis gras maaien en een grote wagen vullen, hetgeen een zware arbeid was. Ook klaver maaien, grachten ruimen en wintervoer stockeren was ons dagelijks deel.

Wehrkreis VIII - Breslau (Wrocław)

Camp Lager Nr.	Location name 1939-1945	Location name current	Country today
Stalag VIII A	Görlitz	Zgorzelec	Poland

Toen ik op deze boerderij kwam werkten daar ook een Duitse knecht en een Poolse meid. De zoon van de boer was immers opgeroepen om als soldaat zijn vaderland te dienen. Wat mij eerst opviel was de aanwezigheid van een tractor die echter niet ingeschakeld werd bij gebrek aan brandstof die prioritair naar de legervoertuigen ging. Toen de boer vernam dat ik thuis ook de boerenstiel beoefende was hij aangenaam verrast, en vertrouwde hij mij onmiddellijk zijn twee prachtige boerenpaarden toe. Na die weken opsluiting in Stalag 8a ging voor mij de wereld terug open. Ik was ganse dagen in open lucht, en ik kreeg voldoende en goed te eten samen met de boer aan de familietafel waaraan ook de knecht en de meid aanzaten. De boer was ondanks er geen overdaad was gul en eerlijk, en maakte geen onderscheid tussen zijn familieleden en de krijgsgevangenen.

Na een tijd deed ik zowat van alles op de boerderij, zo ook het helpen bij het beslaan van de paarden. Dit gebeurde niet zoals thuis in een hoefstal. Een koord werd rondom de paardenpoot gebonden, opgetrokken en strak aangespannen vast gehouden. Ik heb toen veel emoties doorstaan denkend aan wat er met mij zou gebeuren als de koord zou breken; mogelijk zou ik nooit meer thuis geraken. Ik had echter een goede relatie met de boer die regelmatig, wanneer niemand het zag, mij wat tabak toestopte. Dit was door de kampdirectie ten stelligste verboden, want niemand mocht in vertrouwen worden genomen. Wanneer ik s'avonds terugkeerde naar het huis in het dorp waar ik met nog vijftien andere krijgsgevangenen verbleef was de vreugde groot bij het krijgen van wat lekkers dat ik meebracht. Niet iedereen had immers zo een begripvolle baas. In het begin werden we door een oudere man bewaakt die veel door de vingers zag. Na enige tijd was hij verdwenen en waren wij zo goed als vrij. Ontsnappen was mogelijk geweest, doch waar moesten we naar toe. Duitsland doorkruisen van oost naar west was zo goed als onmogelijk, en zo goed als zeker de kogel als wij gevat zouden worden. We konden wel brieven naar huis sturen; we kregen immers wat kampgeld waarmee we in de kantine schrijfgerief kochten. Zo heb ik van mijn ouders een pakje met

kleren opgestuurd gekregen. Dit gebeurde enkele weken voordat we ontslagen werden. Ik ruilde toen kleren voor eten met Poolse gevangenen die gebrek aan kledij hadden. Ik ben uiteindelijk zeven maanden bij mijn boer gebleven, en nadien nog drie weken in Stalag 8a. Het was in die winter kort bij de Poolse grens opgesloten zo vreselijk koud. Er werden soms zware straffen toegepast. Omdat Franse soldaten de een of andere streek uitgehaald hadden moesten alle krijgsgevangenen in volle wintertijd in meterhoge sneeuw urenlang zware takken van canadabomen bijeen sleuren. Ontsnappen was wegens een prikkeldraadafsluiting zo goed als onmogelijk en levensgevaarlijk. Eindelijk mochten de Vlaamse krijgsgevangenen begin januari 1941 naar huis in het kader van de "Flamenpolitik"; de Franstaligen moesten blijven hetgeen tot op de dag van vandaag nog wrevel oproept.

We werden per trein naar huis teruggebracht hetgeen wel enkele dagen heeft geduurd. Het was immers volle oorlogstijd met prioriteit voor oorlogstransporten, en de snelheid van de treinen was toen ook niet wat het nu is. We reden via Nederland het station van Hamont in Noord-Limburg binnen. In die tijd waren er nog veel stationnetjes en treinstopplaatsen die nu grotendeels verdwenen zijn. Bij aankomst te Landen was het telaar om nog thuis te geraken. Ik heb toen gegeten en gedronken en overnacht in een café. s'Morgens nam ik natuurlijk de eerste trein naar Sint-Truiden. Daar aangekomen ontmoette ik een man die zei muziekmeester te zijn, en die mij een drankje aanbood omdat hij zag dat ik een krijgsgevangene was. Vervolgens ben ik snel met de tram naar Nieuwerkerken gereden. Het was nog donker en volop winter bij mijn thuiskomst, waar men méér dan tevreden was met dit vroege bezoek doch niet verwacht had dat ik zo vlug zou thuiskomen.

Het was toen begin januari, rond de tiende, en ik vond dat ik al met al niet over mijn krijgsgevangenschap mocht klagen. Ik had ondanks het gebrek aan vrijheid het toch niet zo slecht getroffen bij mijn boer aan de Poolse grens. Jaren later ben ik samen met enkele van mijn kinderen en een vriend naar Görlitz bij deze mensen in het toenmalige Oost-Duitsland op bezoek gegaan. Enkele personen hebben mij nog herkend. Het ging er emotioneel aan toe bij dit weerzien na zoveel jaren. Ook zij waren er van overtuigd dat zulk geweld en onmenselijkheid nooit meer mocht gebeuren.

(opgetekend door André Schiffeleers op 24 oktober 2002)

Memorial at Stalag VIII-A